

Eén Wereld

Jaargang 51, nr 1 - Voorjaar 2026 - Prijs €8,95

**Naar een nieuwe
wereldorde**

Colofon

Het blad *Eén Wereld* verschijnt twee keer per jaar (voorjaar en najaar) en is een uitgave van de Wereld Federalisten Beweging Nederland (WFBN).

Iedere Aardebewoner heeft recht op welzijn en welvaart. De WFBN, in 1948 opgericht, streeft naar een duurzame en democratische wereldrechtsorde, met respect voor de rechten van de mens. Zij benadrukt door middel van het vragen van aandacht voor wereldwijde problemen de noodzaak van internationale samenwerking en versterking van de Verenigde Naties op federale basis.

De WFBN is verbonden met de *Citoyens du Monde* en aangesloten bij de *World Federalist Movement*.

Raad van advies:

dr. B. Azizi, prof. dr. Th. van Boven,
Jan P. Juffermans, prof. dr. J.P. Pronk,
Frans M. Vermeulen.

Bestuur: bestuur@wfbn.nl

Voorzitter: Frans Micklinghoff, 070 5114215

Vicevoorzitter: Ton Macel, 070 3585481

Secretaris: Marjolijn Snippe, 06 50744804

Penningmeester: Xavier de Baar, 06 37625457

Internationaal: Ton Macel en Marjolijn Snippe

Algemeen bestuurslid: Martijn de Klonia

Eindredactie *Eén Wereld*:

Frans Micklinghoff en Marjolijn Snippe,
met dank aan Ton Macel en
Frans Vermeulen.

Deadlines voor inzending kopij (redactie@wfbn.nl)

Najaarseditie 2026: 15 augustus 2026

Voorjaarseditie 2027: 15 februari 2026

De Stichting Steunfonds voor en van de WFBN is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Voor giften of legaten aan de WFBN in het kader van de ANBI kunt u contact opnemen met het secretariaat van de WFBN.

Bankrekeningnummer:

NL16 ABNA 0458 3673 70 -- T.n.v. WFBN-Steunfonds

Kantooradres:

Laan van Nieuw Oost-Indië 252, 2593 CD Den Haag

Website: <https://wfbn.nl/>

KvK-nummer: 41206072

ISSN: 1871-2754

Foto voorpagina: Annie Spratt op Unsplash

Inhoud

Colofon	2
Voorwoord	3
Misbruik van vertrouwen - perfidie	4
Van crisis naar nieuwe wereldorde	7
Omnilateralisme - van staten naar mensen	11
Onzichtbare oorzakelijkheid	14
Liberalen vs. socialisten	16
(erin) Gerommel ..(d)	20
Bedrog	23
Hervorming Veiligheidsraad	27
Khadaffi's VN-speech 2009	28
In memoriam Rob Moerbeek en Floris Methorst	29
Boekbespreking "The Future in the Past"	30
Defensiemiljarden naar MIC	32
Dorothy Day	33
Bertha von Suttner	34
Onderwijs in wereldburgerschap	35
Gesignaleerde boeken	39

Met bijdragen van Frans Micklinghoff, Alfred de Zayas, Benjamin Duerr, Wolfgang Pape, Johanna Steijlen, Hans Kuijper, Xavier de Baar, Marjolijn Snippe, Caecilia van Peski, Ewald Engelen, Frans Vermeulen, John Zant.

Druk en verspreiding verzorgd door www.editoo.nl/

Bijdragen graag in digitale vorm aanleveren, bij voorkeur vergezeld van passende illustraties. Als de redactie ingrijpende wijzigingen of bekortingen van artikelen noodzakelijk acht, geschiedt dit in overleg met de auteur. Over weigering tot publicatie van ingezonden bijdragen wordt niet gecorrespondeerd. De publicaties in dit blad geven niet noodzakelijkerwijs het standpunt van de WFBN weer. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Auteursrecht blijft berusten bij de auteurs. De pdf's van *Eén Wereld* worden geplaatst op de website van de WFBN.

Voorwoord van de voorzitter

De Wereld Federalisten Beweging in Nederland (WFBN) is nooit opgericht als fanclub van de Verenigde Naties. Vanaf het begin van de oprichting wil de WFBN een betere wereld en vooral vrede in deze, onze wereld. Vanaf de oprichting wisten we dat er veel te verbeteren valt aan de VN-organisatie zoals die is opgericht. Gelukkig hebben we een Internationaal Gerechtshof, waar staten hun geschillen kunnen voorleggen. Dankzij de inspanningen van de *World Federalist Movement* én de WFBN hebben we nu ook het Internationaal Strafhof in Den Haag. Maar, als erfenis van WOII, hebben naast Frankrijk en Groot-Brittannië ook China, Amerika en Rusland als permanente leden zitting in de VN-Veiligheidsraad en hebben ze alle vijf het vetorecht. En door dit vetorecht is de Veiligheidsraad niet meer dan een leeuw zonder tanden. En ook al brult deze tandeloze leeuw, het maakt geen indruk. En zo kunnen conflicten uit de hand lopen, staan de VN en Veiligheidsraad aan de kant, kijken ernaar en kunnen ze niets doen.

De Wereld Federalisten Beweging in Nederland (WFBN) pleit al ruim driekwart eeuw voor een wereldrechtsorde. Het internationaal recht begon min of meer vorm te krijgen met het werk van de 17e-eeuwse rechtsgeleerde Grotius (Hugo de Groot). In zijn beroemde geschrift *De Iure Belli ac Pacis* (Over het recht van oorlog en vrede)

stelt hij dat oorlog gebonden is aan regels van rechtvaardigheid en humaniteit.

Dit recht in ontwikkeling kreeg een extra aanzet door de bouw van Carnegie's Vredespaleis.

De Wereld Federalisten Beweging in Nederland (WFBN) beseft dat oorlog geen oplossing is voor welk probleem dan ook. En beseft dat het internationaal recht niet aan de kant kan en mag worden geschoven, maar juist verder moet worden ontwikkeld. Dat Rusland niet de soevereine staat Oekraïne mag aanvallen, dat Israël niet het leefgebied van de Palestijnen mag aanvallen en bezetten en genocide mag plegen op het Palestijnse volk en dat Amerika niet zomaar de regeringstop van de soevereine staat Iran mag liquideren.

Tenslotte: we roepen alle regeringen op, en de Nederlandse in het bijzonder, om het internationaal recht te respecteren, alle stappen te ondernemen om tot de-escalatie te komen en niet mee te gaan in de oorlogshetze. We hebben op deze Aarde dringend veel vrede nodig, want andere problemen vragen onze volle aandacht, zoals het leefbaar houden van onze planeet voor de gehele mensheid.

Frans H. Micklinghoff

Portret van Hugo de Groot (1583-1645) Rijksmuseum

Amerikaans-Israëlische militaire actie tijdens nucleaire onderhandelingen is een 'daad van perfidie* en agressie'

TEHERAN — In een exclusief interview met de Tehran Times geeft Professor Alfred de Zayas van de Geneva School of Diplomacy — een gerenommeerd expert in internationaal recht en voormalig onafhankelijk VN-deskundige voor

Internationale Orde — een ontvondende juridische en morele beoordeling van de ongekende gezamenlijke Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran op 28 februari, een operatie die het Midden-Oosten heeft doen schudden en wereldwijd weerklank heeft gevonden.

Tegen de achtergrond van wijdverspreide luchtaanvallen op strategische en civiele doelwitten in Teheran en andere steden — die hevige vergelding en regionale escalatie hebben uitgelokt — onderzoekt de Zayas de conformiteit van de aanval met het internationaal recht, de humanitaire tol en de

breder implicaties voor mondiale vrede en gerechtigheid. (4 maart 2026)

1. De Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran vond plaats enkele uren nadat Oman "aanzienlijke vooruitgang" aankondigde in de Amerikaans-Iraanse nucleaire onderhandelingen in Genève. Schendt het ontketenen van militaire actie tijdens actieve diplomatie de verplichting van het VN-Handvest om geschillen langs vreedzame weg te beslechten?

De agressie schendt alle internationale normen inzake diplomatie, het beginsel van goede trouw — dat een hoeksteen vormt van het internationaal recht en de beschaving — en meer specifiek de doelstellingen en beginselen van de VN zoals neergelegd in artikelen 1 en 2 van het VN-Handvest. In het bijzonder werd Artikel 2(3) geschonden, dat bepaalt: *Alle leden lossen hun internationale geschillen op langs vreedzame weg, op zodanige wijze dat de internationale vrede en veiligheid, en de gerechtigheid, niet in gevaar worden gebracht.* Artikel 2 (4) bepaalt: *Alle leden onthouden zich in hun internationale betrekkingen van bedreiging met of gebruik van geweld tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van enige staat,* en vormt het "misdrijf van agressie" in de zin van Artikel 5 van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof en de Kampala-definitie van 2010. Het vormt tevens het misdrijf van "Agressie" ingevolge Algemene Vergaderingsresolutie 3314. De Neurenbergbeginselen, aangenomen door de Algemene Vergadering op basis van een ontwerp van de VN-Commissie voor Internationaal Recht in 1950, verbieden wat de VS en Israël hebben gedaan. Artikelen 6a, 6b en 6c van de Londense Overeenkomst van 8 augustus 1945 — het Statuut van het Internationaal Militair Tribunaal van Neurenberg — dienen te worden toegepast. (https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_1_1950.pdf)

Meer in het algemeen is het een daad van perfidie*, die verboden is krachtens de Haagse en Geneefse Conventies.

2. De Iraanse leider Ayatollah Ali Khamenei en bepaalde hoge militaire functionarissen werden geassassineerd bij de eerste aanvallen. Wat is uw oordeel vanuit het oogpunt van internationaal recht?

Naar gewoonterecht en krachtens talrijke verdragen van de Verenigde Naties hebben staatshoofden en andere hoge functionarissen recht op immuniteit — zij kunnen

geen doelwit zijn van buitengerechtelijke executies. Bovendien, gelet op het feit dat er geen oorlogsverklaring is gedaan (in strijd met de vereisten van de Amerikaanse grondwet) en dat het "gebruik van geweld" door de Verenigde Staten en Israël internationale misdrijven vormt in de zin van de relevante VN-regels en -definities, is er geen sprake van een "drempel" van legaliteit of illegaliteit. De handelingen van de VS en Israël zijn een gruweldaad, een openlijke opstand tegen het internationaal recht en de moraal, een opstand tegen de beschaving zelf.

Als dit een verklaarde oorlog was geweest — zij het een onwettige oorlog door de VS en Israël — zouden de Haagse en Geneefse Conventies gehandhaafd moeten worden. Artikel 37 van de Aanvullende Protocolen van 1977 bij de Geneefse Conventies definieert het misdrijf van perfidie als volgt: *1. Het is verboden een tegenstander te doden, te verwonden of gevangen te nemen door middel van perfidie. Handelingen die het vertrouwen van een tegenstander wekken om hem te doen geloven dat hij recht heeft op, of verplicht is te verlenen, bescherming ingevolge de regels van het internationaal recht die van toepassing zijn in gewapende conflicten, met de bedoeling dat vertrouwen te verraden, vormen perfidie. De volgende handelingen zijn voorbeelden van perfidie: a) het veinzen van een onderhandelingsintentie onder een witte vlag of van overgave...*

3. Iraanse bronnen melden dat tot dusver ten minste 1.040 Iraniërs zijn omgekomen, voornamelijk burgers. Welke juridische verplichtingen hebben aanvallende staten wanneer er burgerslachtoffers vallen in dichtbevolkte stedelijke centra zoals Teheran?

De Vierde Geneefse Conventie van 1949 en het Eerste Aanvullende Protocol van 1977 zijn bedoeld om burgers te beschermen in tijden van oorlog. De twee kernbeginselen van het internationaal humanitair recht — het onderscheidingsbeginsel tussen combattanten en niet-combattanten, en het evenredigheidsbeginsel — zijn op grove wijze geschonden. Deze schendingen brengen zowel civiele als strafrechtelijke aansprakelijkheid met zich mee. Dienovereenkomstig dienen de verantwoordelijke politici en militairen door het Internationaal Strafhof te worden aangeklaagd wegens schendingen van artikelen 5, 7 en

8 van het Statuut van Rome. Het Internationaal Gerechtshof dient in een adviesopinie een passend niveau van herstelbetalingen aan Iran en schadevergoeding aan de slachtoffers vast te stellen.

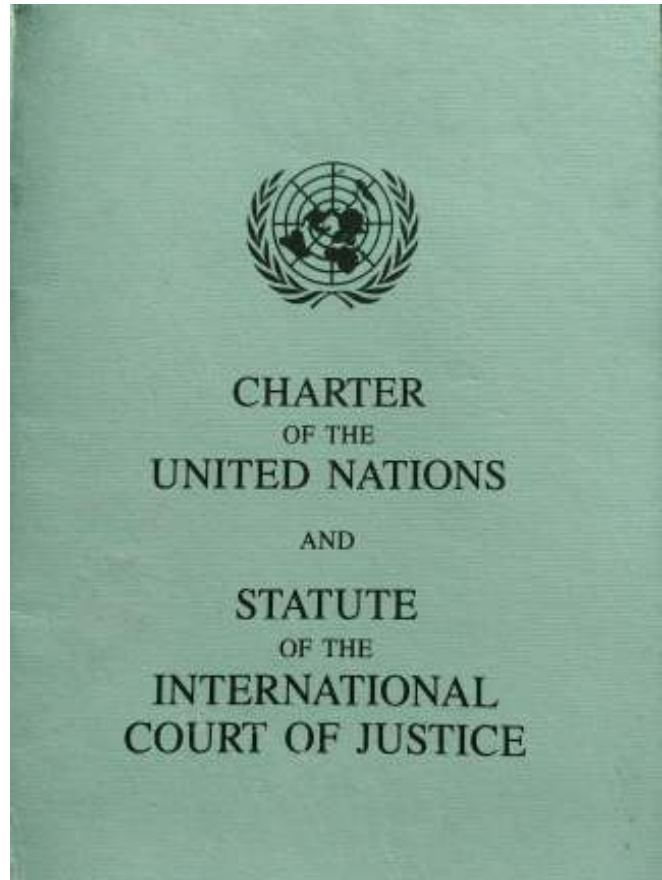
4. De VS en Israël voerden een “dreigend gevaar” aan als rechtvaardiging. Kunnen preventieve aanvallen, gelet op de adviezen van het IGH inzake kernwapens, ooit voldoen aan de vereiste van een “gewapende aanval” in de zin van Artikel 51?

Nee. Er bestaat geen recht op “preventieve zelfverdediging” — niet krachtens artikel 51 van het VN-Handvest, noch krachtens enige andere bepaling van het internationaal recht. Integendeel, er bestaat een absolute verplichting tot onderhandelen, en dat was nu juist wat er gaande was. Onderhandelen betekent niet “neem het of laat het”, noch betekent het “capituleer”. Onderhandelen betekent compromis, voor wat hoort wat. Artikel 2(4) van het VN-Handvest verbiedt niet alleen het gebruik van geweld zonder goedkeuring van de VN, maar ook de dreiging met geweld. Alles wat de VS en Israël deden vóór de aanvallen op Iran was reeds in strijd met Artikel 2(4) van het Handvest — dat gold in juni 2025 en in maart 2026. Het niet-bestaan van een recht op preventieve zelfverdediging werd uitvoerig besproken in 2003, toen de Amerikaanse president George W. Bush en de “coalitie van de bereidwilligen” Irak aanvielen — een invasie en bombardement die plaatsvonden onder het valse voorwendsel van vermeende Iraakse “massavernietigingswapens”. De kwestie werd beslecht in het internationaal recht, en de toenmalige VN-Secretaris-Generaal verklaarde ondubbelzinnig dat de oorlog tegen Irak een “illegale oorlog” was. Helaas werd niemand ter verantwoording geroepen voor de meervoudige schendingen van het VN-Handvest en van artikelen 5, 6, 7 en 8 van het Statuut van Rome. Dit maakte de invasie, bezetting en plundering van Irak in 2003 echter geenszins legaal. Het beginsel *ex injuria non oritur jus* maakt ons duidelijk dat uit een schending van het recht geen nieuwe rechten kunnen voortvloeien.

De tragische situatie bevestigt slechts dat de VN nog steeds niet beschikt over doeltreffende handhavingsmechanismen, en dat de internationale gemeenschap medeplichtig is, omdat wij de kankergerzwelachtige groei van een “cultuur van straffeloosheid” hebben getolereerd.

Artikel 51 van het VN-Handvest bepaalt: *Geen enkele bepaling van dit Handvest doet afbreuk aan het inherente recht van individuele of collectieve zelfverdediging in geval van een gewapende aanval tegen een Lid van de Verenigde Naties, totdat de Veiligheidsraad de maatregelen heeft genomen die noodzakelijk zijn voor de handhaving van de internationale vrede en veiligheid.*

Maatregelen genomen door Leden bij de uitoefening van dit recht van zelfverdediging worden onmiddellijk ter kennis gebracht van de Veiligheidsraad en zijn op geen enkele wijze van invloed op de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de Veiligheidsraad krachtens dit Handvest om te allen tijde die maatregelen te nemen die hij noodzakelijk acht voor de handhaving of het herstel van de internationale vrede en veiligheid.

Dit artikel is uitsluitend van toepassing nádat een “gewapende aanval” heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat Iran het recht heeft op individuele en collectieve zelfverdediging. De VS en Israël hebben dat recht niet. Maar zelfs wanneer Artikel 51 wordt ingeroepen, legitimeert het geen totale oorlog. De verantwoordelijkheid berust bij de VN-Veiligheidsraad. Artikel 51 staat een staat dan ook slechts toe een aanval af te weren, is tijdelijk van aard, en ontslaat die staat niet van de beperkingen van het internationaal humanitair recht.

5. Secretaris-Generaal Guterres noemde de aanvallen een “verspilte kans voor diplomatie”. Wanneer de Veiligheidsraad verlamd is, welke concrete juridische mechanismen kunnen dan de Charter-beginselen tegen eenzijdig geweld handhaven?

De Secretaris-Generaal had de aanvallen onwettige daden van agressie moeten noemen — grove schendingen van het VN-Handvest, een frontale aanval op het internationaal recht en de beschaving. Guterres gebruikt eufemismen en mist de moed om de zaken bij hun naam te noemen. Tot op de dag van vandaag heeft hij nagelaten de genocide in Gaza een genocide te noemen.

De Veiligheidsraad is verlamd door het misbruik en de machtsmisbruik van het vetorecht door de VS om Israël te beschermen tegen verantwoordelijkheid en sancties. De VS zou zich uiteraard ook zelf beschermen tegen elke resolutie die tegen de VS zelf gericht is.

De Algemene Vergadering kan en moet haar verantwoordelijkheden op grond van artikelen 10 tot en met 12 van het Handvest nemen en een *Uniting for Peace*-resolutie

aannemen, waarmee zij een breed mandaat krijgt om op te treden ter bevordering van internationale vrede en veiligheid, en om relevante resoluties aan te nemen — bijvoorbeeld om sancties op te leggen aan de VS en Israël. De Algemene Vergadering heeft dergelijke resoluties in het verleden aangenomen in verband met de oorlogen in Korea, Egypte/Israël en de Congo.

De Algemene Vergadering kan en moet ook een resolutie aannemen op grond van Artikel 6 van het Handvest om Israël uit het lidmaatschap te zetten. Artikel 6 bepaalt: *Een lid van de Verenigde Naties dat de in dit Handvest vervatte beginselen stelselmatig heeft geschonden, kan door de Algemene Vergadering worden geroyeerd op aanbeveling van de Veiligheidsraad.* Zelfs als de VS de uitzetting van Israël in de Veiligheidsraad zou blokkeren, zou de aanneming van een dergelijke resolutie door de Algemene Vergadering enorme waarde hebben en staten aanmoedigen tot BDS — boycot, desinvestering en sancties — jegens zowel Israël als de Verenigde Staten. Retoriek zal de problemen die door het onwettige optreden van de VS en Israël zijn veroorzaakt niet oplossen. Alleen massale economische gevolgen kunnen dat. Daarom zouden alle BRICS-landen, alle leden van de Organisatie voor Islamitische Samenwerking, alle leden van de Beweging van Niet-Gebonden Landen en alle leden van de Shanghai Samenwerkingsorganisatie de VS en Israël moeten boycotten, desinvesteren en sanctioneren.

China zou zijn Amerikaanse staatsobligaties ter waarde van een biljoen dollar moeten verkopen. Andere landen zouden hun Amerikaanse obligaties eveneens moeten verkopen. Iedereen zou moeten desinvesteren uit Amerikaanse en Israëlische bedrijven. Geen enkel land zou vliegtuigen van de VS moeten kopen — geen F-16 of F-35 meer, geen Boeing-737 meer, geen producten meer van Lockheed Martin, Raytheon, General Motors, General Electric, Caterpillar, enzovoort. En niemand zou “zeldzame aardmetalen” aan de VS of Israël moeten verkopen — geen lithium meer, geen lanthaniden, scandium of yttrium.

De Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran is niet alleen een oorlog tegen Iran — het is een oorlog tegen de gehele planeet. Het is een imperialistische en neokoloniale oorlog. De Mondiale Meerderheid moet nu handelen, of later de gevolgen dragen.

** Perfidie is in het internationaal humanitair recht een specifiek verboden oorlogsmethode. Het is gecodificeerd in het Aanvullend Protocol I bij de Geneefse Conventies (1977), artikel 37.*

Definitie:

Perfidie is het uitlokken van het vertrouwen van de tegenstander met de bedoeling dat vertrouwen te misbruiken, zoals doen alsof je wil onderhandelen onder een witte vlag, terwijl je van plan bent aan te vallen; het dragen van Rode Kruis-emblemen om bescherming te genieten, terwijl je een militaire operatie uitvoert; zich voordoen als burger of gewonde om de vijand te misleiden; het gebruik van VN-insignes of vijandelijke uniformen tijdens gevechtshandelingen.

Juridische gevolgen:

Perfidie is een ernstige schending van het IHR en kan worden gekwalificeerd als een oorlogsmisdaad onder het Statuut van Rome (ICC).

Is de huidige crisis zwaar genoeg voor een nieuwe wereldorde?

Benjamin Duerr is politicoloog, jurist en schrijver www.benjamin-duerr.com

Crisis hebben in de geschiedenis regelmatig grote veranderingen in de internationale betrekkingen teweeggebracht. In de negentiende en twintigste eeuw zijn daardoor steeds sterkere instituties ontstaan. Leidt ook de huidige crisis tot een nieuwe wereldorde?

Geen ander moment in de geschiedenis is zo bevorderlijk voor het ontstaan van een nieuwe wereldorde als een crisis. Tijdens deze periodes, waarin de oude orde verdwijnt, opent zich de ruimte om een nieuwe te creëren. Vaak ontstaan deze momenten na grote oorlogen, die de bestaande instituties vernietigen, de machtsverhoudingen herschikken, of simpelweg laten zien dat de bestaande orde onvoldoende functioneerde, waardoor de crisis of oorlog juist kon ontstaan.

In de geschiedenis van de internationale betrekkingen hebben verschillende crises tot een verandering van instituties en verhoudingen geleid: 1648, toen na de Dertigjarige Oorlog de verzameling van losse eenheden overging in het stelsel van soevereine staten; het einde van de Spaanse Successieoorlog met de Vrede van Utrecht in 1713, die het principe van een machtsbalans tussen de Europese mogendheden in de internationale politiek en het recht introduceerde; 1815, toen dit principe na de Napoleontische Oorlogen voor relatieve stabiliteit op het continent zorgde en het Concert van Europese mogendheden ontstond; de moderne ordes, gebaseerd op het internationaal recht, multilateralisme, liberale en democratische idealen na de Eerste en de Tweede Wereldoorlog in 1919 en 1945.

Elke keer – behalve tussen 1919 en 1945 – lagen er een kleine honderd jaar tussen de herschikkingen van de internationale betrekkingen. Als deze tijdsafstanden terugkerende cycli zijn in de geschiedenis, dan zou nu, ruim tachtig jaar na het laatste kantelpunt in 1945, weer een moment zijn waarin de oude orde plaatsmaakt voor iets nieuws.

Het verzwakken van de huidige instituties, zoals de minachting van het internationaal recht en de ondermijning van instituties als de Verenigde Naties, lijkt inderdaad op een fundamentele crisis van het bestaande stelsel. Maar is deze crisis diep genoeg om opnieuw tot een nieuwe orde te leiden?

Herordeningen in de geschiedenis: 1648 en 1713

Soms zijn de crises zo ingrijpend dat zij niet alleen bestaande machtsverhoudingen en instituties aantasten, maar ook leiden tot de vorming van een geheel nieuwe internationale orde. In 1648 beëindigde de Vrede van Westfalen meerdere decennia van oorlogen over religie en politieke invloed in Europa. Het misschien wel belangrijkste resultaat van de afspraken die in Münster en Osnabrück werden gemaakt, was de transformatie van de middeleeuwse politieke orde, die bepaald werd door religieuze leiders, naar een seculiere orde waarin haar onderdelen – de staten – soeverein en gelijk zijn. Sommige historici of politicologen, zoals de invloedrijke politiek wetenschapper Hans Morgenthau, beschouwen de afspraken van Westfalen in 1648 daarom als het begin van het moderne statensysteem.

Vrede van Westfalen in Muenster (Gerard Terborch 1648)

Ruim vijftig jaar later, aan het begin van de achttiende eeuw, brak er opnieuw een grote oorlog uit, veroorzaakt door de dood van de Spaanse koning Karel II in 1700 en de strijd onder Europese mogendheden over zijn opvolging. Deze Spaanse Successieoorlog eindigde dertien jaar later met de Vrede van Utrecht. In de verdragen werd onder meer een machtsbalans afgesproken: om het politieke evenwicht in Europa te houden zouden de Spaanse en de Franse kroon nooit samengevoegd mogen worden.

Opnieuw deed een baanbrekend concept zijn intrede in de internationale betrekkingen: traditioneel werd de macht over gebieden overgedragen op basis van veroveringen, dynastieke familiebanden en historische rechten. In 1713 werd deze oude orde gebaseerd op afspraken tussen monarchen vervangen door een systeem waarin verdragen en juridische overeenkomsten de machtsverdeling bepaalden.

1815: nieuw systeem met gezamenlijke verantwoordelijkheid voor vrede

Bijna precies een eeuw later ontstond een nieuwe vorm van machtscontrole. De Napoleontische Oorlogen hadden Europa verwoest en het bestaande Europese machtsevenwicht ontwricht. Toen Napoleon was verslagen, ontstond er een zeldzaam moment waarin de grote mogendheden – Groot-Brittannië, Oostenrijk, Pruisen en Rusland – gezamenlijk de toekomst van Europa konden vormgeven. Op het Congres van Wenen in 1814 en 1815 wilden zij een nieuwe orde creëren die de stabiliteit op het continent zou moeten garanderen. Het resultaat was het Concert van Europa, een systeem gebaseerd op het idee van een machtsevenwicht, diplomatieke consultatie en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor vrede. Wanneer er een oorlog of opstand dreigde op het continent, zouden de leden van het Concert bijeen worden geroepen om maatregelen te treffen en in te grijpen. Vooral in de tweede helft van de negentiende eeuw brokkelde dat systeem echter langzaam af. Het resultaat waren toenemende spanningen en een gebrek aan vertrouwen en afstemming tussen staten, dat in 1914 uiteindelijk tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog leidde.

Na Eerste Wereldoorlog opnieuw herordening

Het einde van de Eerste Wereldoorlog in 1918 bood opnieuw een moment voor een fundamentele herordening van de wereld. De oorlog had ongekennde verwoestingen aangericht en tot de ineenstorting van meerdere grootmachten geleid, waaronder het Duitse, Oostenrijks-Hongaarse, Ottomaanse en Russische rijk. Net als in 1815 was de wereldpolitiek in een diepgaande crisis beland. Op de Vredesconferentie van Parijs in 1919 werkten vooral de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk en Italië aan een nieuwe, vreedzamere orde. Haar kern zou uit een multilaterale organisatie bestaan – de Volkenbond –, die de collectieve veiligheid en vreedzame geschillenbeslechting moest bevorderen. Anders dan het Concert van Europa in de negentiende eeuw was de Volkenbond een permanente organisatie. Naast de vergaderstructuren van de Volkenbond over ontwapening, wapenbeheersing en de bredere vraag van de handhaving van vrede en veiligheid ontstonden ook talrijke organisaties die de internationale samenwerking op uiteenlopende gebieden moesten bevorderen, zoals volksgezondheid, drugsmokkel en het verbeteren van werkomstandigheden.

In de geest van de Volkenbond vonden in de jaren 1920 en 1930 bovendien meer belangrijke internationale ontwikkelingen plaats, zoals het sluiten van het Verdrag van Parijs in 1928, ook bekend als het Briand-Kellogg pact, waarmee landen oorlog als middel in de buitenlandse politiek uitbanden. De verdragen van Locarno in 1925 leidden tot een normalisering van de relaties met Duitsland, dat onder meer de grenzen erkende zoals die in het Verdrag van Versailles waren vastgelegd, en mocht toetreden tot de Volkenbond.

1945: Vernietiging en tekortkomingen van het oude

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog bleek echter dat deze instituties niet sterk genoeg waren. De

schaal van de vernietiging en de tekortkomingen van de Volkenbond leidden tot een breed gedeeld besef dat nieuwe organisaties nodig waren. In 1945 probeerden de landen met de ervaringen van de Volkenbond een nog sterkere organisatie op te richten: de Verenigde Naties (VN) baseren op een Handvest met fundamentele, bindende normen zoals het geweldverbod, beschikken met de Veiligheidsraad over een gremium dat deze normen kan afdwingen, en over tientallen sub-organisaties van cultuur tot voedselzekerheid. Na 1945 ontstonden bovendien multilaterale economische instellingen als het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank, die resulteerden uit het inzicht dat internationale vrede en veiligheid niet slechts met politieke of militaire middelen bereikt kunnen worden, maar ook welvaart en economische stabiliteit vereisen.

Multilaterale samenwerking op talloze gebieden, nieuwe verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, vrijhandel en de promotie van economische ontwikkeling vormen sindsdien de kern van de internationale orde. Zij waren nooit perfect, konden oorlogen niet altijd voorkomen en menselijk leed niet overal lenigen, maar ze hebben in veel delen van de wereld voor ongekende welvaart en veiligheid gezorgd en – misschien het belangrijkste – een nieuwe oorlog tussen grote mogendheden verhinderd.

Eleanor Roosevelt en de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens, Lake Success, New York, 1949

Deze naoorlogse orde, vaak aangeduid als de liberale internationale orde, combineerde soevereiniteit met samenwerking, machtspolitiek met beperkingen van de macht door internationaal recht. Hoewel deze orde nooit universeel of conflictvrij was, bood zij decennialang een relatief stabiel kader voor internationale betrekkingen.

Instituties en wereldorde onder druk

De instituties en de wereldorde die zij vormen staan sinds enkele jaren onder toenemende druk. De uitdagingen zijn, ten eerste, toenemend nationalisme, dat samenwerking in het gemeenschappelijk belang bemoeilijkt. Ten tweede, de terugkeer van machtspolitiek en het denken in invloedssferen, waardoor niet meer normen, regels en het principe van gelijkheid bepalend zijn, maar de wil van de grootste landen of zelfs van enkele individuen. Ten derde door de afname van legitimiteit van bestaande instituties,

bijvoorbeeld omdat stemrechten en vertegenwoordiging in internationale organisaties als onjuist worden ervaren of sommige landen zich onvoldoende gerepresenteerd voelen. En tot slotte door veranderingen van de machtsverhoudingen: de ruimte om invloed te nemen op de internationale politiek van de landen die de huidige wereldorde hebben gevormd, met name de Verenigde Staten en Europese landen, neemt relatief gezien af. De Amerikaanse politicoloog Graham Allison wees in een invloedrijk onderzoek een paar jaar geleden erop dat juist tijdens zulke periodes[i], waarin de macht van 'oude' mogendheden af- en die van opkomende toeneemt, het risico op oorlog hoog is.

In de praktijk zorgen deze ontwikkelingen ervoor dat de bestaande instituties onvoldoende werken. De VN-Veilighedsraad is vaak verlamd door veto's, de Wereldhandelsorganisatie kampt met een crisis van geschillenbeslechting en mondiale problemen zoals klimaatverandering en pandemieën blijken moeilijk te beheersen binnen de bestaande kaders en in het huidige politieke klimaat. Door het gebrek aan mogelijkheden tot actie worden de problemen niet opgelost. Het voedt het beeld van een systeem in verval.

Moment voor nieuwe wereldorde?

Is dit daarom het moment om een nieuwe wereldorde vorm te geven? Crises die de fundamenteën van bestaande systemen aantasten, hebben in het verleden immers ook tot grote hervormingen geleid.

Een belangrijk verschil met eerdere crises zijn echter de graduele veranderingen van deze tijd. 1648, 1713, 1815, 1919 en 1945 waren een duidelijke breuk met het verleden die de oprichting van nieuwe instituties noodzakelijk maakte. De oude orde was door oorlog verwoest; de nieuwe orde werd, vooral in de negentiende en twintigste eeuw, bewust en gecoördineerd opgebouwd.

De huidige crisis van multilateralisme en internationaal recht daarentegen mist echter een dergelijk breek- of kantelpunt. Hoewel de spanningen reëel en ernstig zijn, verlopen de veranderingen grotendeels langzaam en gradueel, hooguit stapsgewijs.

MEMORANDUM FOR THE HEADS OF EXECUTIVE DEPARTMENTS AND AGENCIES

By the authority vested in me as President by the Constitution and the laws of the United States of America, I hereby direct:

Section 1. Purpose. (a) On February 4, 2025, I issued Executive Order 14199 (Withdrawing the United States from and Ending Funding to Certain United Nations Organizations and Reviewing United States Support to All International Organizations). That Executive Order directed the Secretary of State, in consultation with the United States Representative to the United Nations, to conduct a review of all international intergovernmental organizations of

De terugtrekking van landen uit multilaterale organisaties en de schending van fundamentele principes van het internationaal recht verzwakken de wereldorde, maar

breken haar (nog) niet. De uittreding van de Verenigde Staten[ii] uit sommige VN-organisaties in januari 2026 heeft niet tot de instorting van de VN geleid; na de Russische agressie tegen Oekraïne hebben andere landen niet massaal hun bureaus aangevallen. De organisaties en normen worden in de huidige crisis niet weggevaagd, maar eroderen langzaam. Dat mindert het gevoel van urgentie bij regeringen en in samenlevingen om aan fundamentele hervormingen te werken.

Scenario's voor de toekomst

De mogelijkheden hoe de huidige wereldorde zich zou kunnen ontwikkelen, laten zich in drie grote stromen samenvatten:

Scenario 1: verdere integratie richting een wereldfederatie

In de afgelopen eeuwen werden instituties en internationaal recht steeds sterker. De wereldordes die na 1815, 1918 en 1945 zijn ontstaan, laten een trend van toenemende integratie, samenwerking en 'legalisering' zien, als reactie op de toegenomen verwevenheid en de specifieke uitdagingen van hun tijd. De vergaderstructuren en organisatie van het Concert na 1815 waren bijvoorbeeld toen nog veel minder geïnstitutionaliseerd dan bij de Volkenbond of de Verenigde Naties.

Een eerste mogelijkheid is ook vandaag verdere internationale integratie. Mondiale problemen zoals klimaatverandering, nucleaire proliferatie en pandemieën – een paar van de uitdagingen van de eenentwintigste eeuw – vragen immers om sterkere internationale instituties. In dit scenario zou de huidige crisis fungeren als katalysator voor diepgaande hervormingen, mogelijk zelfs richting een vorm van wereldfederatie waarin de soevereiniteit van landen nog meer beperkt wordt dan 1918 of 1945.

Toch lijkt dit scenario begin 2026 weinig realistisch. Er bestaat geen breed gedragen intellectueel model voor zo'n orde, noch voldoende politiek draagvlak. Nationale soevereiniteit blijft voor de meeste staten een kernwaarde, en de huidige politieke trends zoals nationalisme en geopolitieke rivaliteit zorgen juist voor een beweging in tegengestelde richting. Verdere internationale integratie lijkt daarom eerder beperkt tot specifieke vraagstukken dan een scenario dat binnen afzienbare tijd realiteit wordt.

Scenario 2: verschillende ordes

Een tweede, waarschijnlijker scenario is de overgang naar een wereldorde waarin verschillende systemen en instituties naast elkaar bestaan, bijvoorbeeld omdat grote mogendheden in staat zijn om invloedsferen of 'volgers' te creëren.

De pogingen van de VS in januari 2026 om een 'Vredesraad' te stichten is een eerste aanwijzing dat staten proberen om structuren als alternatief voor het systeem van de Verenigde Naties op te bouwen. Zulke ordes kunnen op mondiaal niveau naast elkaar bestaan, maar ook regionaal. In een wereld met meerdere machtscentra kunnen grootmachten in hun regio bepaalde normen afdwingen.

Een versnippering van de wereldorde betekent niet automatisch het einde van het multilateralisme of internatio-

naal recht, maar leidt ertoe dat instituties het streven naar universaliteit moeten loslaten.

Scenario 3: het uiteenvallen van internationale orde

Het derde scenario is het meest somber: het voortzetten van de huidige trend en het geleidelijke uiteenvallen van een samenhangende internationale orde. Internationale regels of instellingen verdwijnen in dit scenario weliswaar niet helemaal, maar verliezen wel hun kracht. Staten handelen steeds selectiever, internationaal recht wordt instrumenteel gebruikt en multilaterale samenwerking maakt plaats voor ad-hoc coalities en besluitvorming op basis van economische, militaire of politieke macht.

Een belangrijk element in deze ontwikkeling is de afnemende bereidheid van staten, waaronder traditionele verdedigers van de liberale orde, om multilaterale regels te respecteren. Sommige ontwikkelingen duiden er al op, zoals de terugtrekking van landen als de Verenigde Staten uit internationale verdragen en organisaties, twijfels en kritiek aan internationale rechters in Europese landen, en het schrappen van financiële bijdragen, waardoor organisaties verder verzwakken. Op de lange termijn zal het resultaat niet zoals in scenario 1 een betere orde of in scenario 2 een andere orde zijn, maar géén orde.

Alternatief creëren zonder derde wereldoorlog

Het meest waarschijnlijke lijkt nu, begin 2026, het tweede of het derde scenario. Fundamentele veranderingen in de ordening van de internationale betrekkingen en nieuwe stappen bij de verdere integratie waren tot nu toe altijd het gevolg van een 'moment nul', wanneer na een allesverwoestende crisis een nieuwe orde vanaf de grond kan of moet worden opgebouwd.

Aan het begin van de eenentwintigste eeuw bestaat echter geen duidelijk kantelpunt. De veranderingen zijn veel meer graduëel. Het bestaande brokkelt langzaam af. Daarom is het onwaarschijnlijk dat de crisis, waarin het internationale systeem zich op dit moment bevindt, zal leiden tot een radicaal nieuwe wereldorde. Veel waarschijnlijker lijkt een proces van erosie, aanpassing en gedeeltelijke hervorming. Juist daarin schuilt het grootste risico: het geleidelijke uiteenvallen van de bestaande, zonder dat een duidelijk, stabiel alternatief beschikbaar is. De taak is daarom dit alternatief wel te creëren – zonder een grote crisis. De grote vraag voor de huidige generatie is daarom of het lukt om een nieuwe, functionerende, betere wereldorde te creëren, maar dan zonder dat er eerst een grote oorlog voor nodig is de het huidige systeem vernietigt.

Uit het graduële afbrokkelen van de huidige orde moeten nieuwe instituties gebouwd worden die in staat zijn om in de context van de nieuwe mondiale machtsverhoudingen te functioneren en de uitdagingen van de huidige tijd, waaronder dreigende nucleaire oorlogen tussen grootmachten, klimaatverandering, artificiële intelligentie en andere nieuwe technologieën, tegen te gaan.

Anders dan in het verleden kunnen deze instituties niet vanaf nul worden opgebouwd, maar moeten uit het bestaande groeien. We kunnen niet zoals 1815, 1918 of 1945 in een trein instappen die langzaam naar een nieuwe toekomst begint te rijden, maar moeten van de

ene naar de andere trein overstappen terwijl zij rijden. Dat is niet zonder risico, maar blijven zitten terwijl hij uit elkaar dreigt te vallen is geen betere optie.

[i] <https://www.belfercenter.org/programs/thucydides-trap>

[ii] <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/01/withdrawing-the-united-states-from-international-organizations-conventions-and-treaties-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states/>

Van internationaal naar interpopulair (tussen mensen) - Open omnilateralisme en de bredere basis van mondiaal bestuur

Dr. Wolfgang PAPE (met een bijdrage van Wael Maâninou over de Arabische wereld).

Na recente fellowships in Seoul en Taipei en na ongeveer 30 jaar in dienst te zijn geweest van de Europese Commissie, is Dr. Wolfgang PAPE momenteel freelance schrijver en docent. Zijn laatste diplomatieke post was als Eerste Raadgever van de EG-Delegatie in Tokio, waar hij samen met Japanse collega's het EU-Japan Centrum voor Industriële Samenwerking beheerde. Zijn talrijke publicaties in het Engels, Duits, Japans en Frans behandelen hoofdzakelijk Europa en Oost-Azië, met onderwerpen die variëren van culturele diversiteit tot handelsvraagstukken en wereldbestuur, waarvoor hij de term "Omnilateralisme" heeft bedacht. Zijn meest recente boek verscheen onder de titel "Opening to Omnilateralism: Democratic governance for all, from local to global with stakeholders, AuthorHouse UK, Bloomington 2021, 590 p., ISBN 978-1-6655-8213-1.

Dr. Wolfgang Pape is een onafhankelijk onderzoeker.

Samenvatting

Het hedendaagse mondiale bestuur wordt nog steeds gedomineerd door een Westfaalse multilaterale orde die zogenaamde soevereine naties als de enige legitieme actoren erkent. Ondanks de verwijzing naar "**Wij, de volkeren**" in het Handvest van de Verenigde Naties, blijft politieke participatie op mondiaal niveau grotendeels beperkt tot nationale regeringen, wat leidt tot een aanhoudend tekort aan vertegenwoordiging, legitimiteit en effectiviteit. In dit artikel wordt betoogd dat deze tekortkomingen voortvloeien uit het opleggen van een specifiek Europese historische ervaring van natievorming en soevereiniteit, die nu geleidelijk wordt gestratificeerd door het meerlagige bestuur van subsidiariteit en supranationaliteit binnen de EU.

Op basis van een vergelijkende historische analyse toont het artikel aan dat er ook functionele alternatieven voor territoriale natievorming bestonden – en nog steeds bestaan – in zowel Azië als de Arabische wereld. In de Chinese politieke tradities werd orde opgevat als een gecentraliseerd beschavings- en relationeel systeem in plaats van als een afgebakende natie van autochtonen, terwijl het Arabische politieke denken collectieve verbondenheid verwoordde via de *ummah* en andere vormen die fundamenteel onverenigbaar waren met de Westfaalse opvattingen over historische soevereiniteit. Deze politieke concepten werden niet vreedzaam vervangen, maar actief ontmanteld door de westerse koloniale verdeling en institutionele transplantatie.

Voortbouwend op deze kritiek wordt een conceptuele verschuiving voorgesteld van louter "inter-nationale" naar bredere **inter-populaire** relaties en wordt **omnilateralisme** gepromoot als een normatief en institutioneel kader voor

mondiaal bestuur. Omnilateralisme erkent alle legitieme belanghebbenden – zowel statelijke als niet-statelijke, zoals ngo's – en versterkt de democratische legitimiteit door over te stappen van 'stemmen naar stemmen' (*from votes to voices*). Tot slot is het institutionaliseren van interpopulaire participatie essentieel voor het opbouwen van een meer inclusieve, pluralistische en effectieve mondiale orde, d.w.z. omnilateralisme.

Sleutelwoorden

Mondiaal bestuur; Westfalen; interpopulaire betrekkingen; omnilateralisme; legitimiteit; Chinese traditie; Arabische *ummah*; soevereiniteit.

1. De grenzen van nationaal georiënteerd multilateralisme

Het hedendaagse mondiale bestuur blijft structureel gebaseerd op een Westfaalse opvatting van de internationale orde. Het steeds meer falende multilateralisme, zoals geïnstitutionaliseerd door het systeem van de Verenigde Naties, gaat ervan uit dat zogenaamde soevereine naties de enige legitieme actoren zijn in de mondiale besluitvorming, zelfs in de minder formele groepen van de G20 en BRICS. Hoewel het Handvest van de VN bekend begint met de woorden "**Wij, de volkeren**", is de organisatie noch interpopulair, noch representatief voor de volkeren als zodanig, maar eerder een vereniging van naties waarvan de legitimiteit voortkomt uit de erkenning door degenen die al lid zijn van deze gesloten club van ongeveer tweehonderd leden.

Deze op verdragen gebaseerde, op naties gerichte architectuur heeft geleid tot aanhoudende tekortkomingen op het gebied van vertegenwoordiging, legitimiteit en effectiviteit. Niet-statelijke belanghebbenden – ngo's, maatschappelijke organisaties, transnationale gemeenschappen, particuliere actoren, mondiale netwerken en internetgroepen – worden formeel gemarginaliseerd, ondanks hun groeiende rol bij het aanpakken van belangrijke grensoverschrijdende uitdagingen zoals klimaatverandering, volksgezondheid, digitaal bestuur en mondiale ongelijkheid. Zij zijn nog steeds alleen onder het privaatrecht van individuele landen geregistreerd en staan dus voornamelijk via contracten met elkaar in verbinding. Als gevolg daarvan kampt mondiaal bestuur in toenemende mate met democratische tekortkomingen, institutionele inertie en afnemend vertrouwen van het publiek vanwege een gebrek aan effectiviteit.

Deze tekortkomingen vinden hun oorsprong in de historische achtergrond van de moderne internationale orde. De Vrede van Westfalen (1648), met zijn oorspronkelijke verwijzing naar *regio* en *religio*, legde de basis voor een model van natievorming dat specifiek was voor het West-Europa van die tijd. De daaropvolgende ontwikkeling universaliseerde echter een Europese ervaring van politieke orde – territoriale soevereiniteit, exclusieve ju-

Ondertekening van het Verdrag van Münster,
24 oktober 1648.

risdictie en het monopolie op geweld – door middel van kolonialisme, internationaal recht en later multilaterale instellingen. Deze ervaring is echter niet uitputtend en geeft ook geen adequate weergave van de diversiteit aan politieke tradities die van oudsher grote bevolkingsgroepen buiten Europa hebben geregeerd.

2. Voorbij Westfalen: Oost-Aziatische politieke tradities

In Oost-Azië kent het begrip natie, gedefinieerd door vaste territoriale grenzen en frequente rivaliteit, geen historische equivalent die vergelijkbaar is met Europa. Het meest prominente voorbeeld is China, waar het aloude concept van politieke orde niet in de eerste plaats berustte op een territoriaal begrensde natie.

Historisch gezien werd China (letterlijk 'Middenrijk', nog steeds) beschouwd als een beschavingscentrum en niet als een natie onder andere naties. Politieke autoriteit werd minder gezien als exclusieve controle over een afgebakend grondgebied en meer als een hiërarchische en relationele orde waarin invloed vanuit het centrum naar buiten straalde via cultuur, morele autoriteit en bestuurscapaciteit. Deze logica verschilt fundamenteel van het Westfaalse principe van elkaar uitsluitende soevereine grondgebieden.

3. De Arabische wereld: *ummah*, *watan*, *qawm* en onvernegbare ontologieën

De Arabische wereld biedt een even leerzaam voorbeeld van een niet-Westfaalse politieke organisatie. In plaats van een 'prepolitieke leegte' trof het Europese kolonialisme complexe en functionele vormen van politieke gemeenschap aan, die later werden ontmanteld in plaats van vreedzaam vervangen.

Drie concepten gaven structuur aan het Arabische politieke denken op een manier die fundamenteel onvernegbaar was met de Westfaalse soevereiniteit. ***Ummah*** verwees naar een transnationaal georganiseerde gemeenschap van gelovigen, zonder dat territoriale consolidatie of etnische homogeniteit vereist was. ***Qawm*** duidde op een op afstamming gebaseerd volk zonder dat dit noodzakelijkerwijs een staat impliceerde. ***Watan***, dat voornamelijk in de negentiende eeuw werd ontwikkeld, vertegenwoordigde een poging om aspecten van het Europese nationalisme te vertalen door het territorium als kader te introduceren, maar definieerde politieke verbondenheid door wederzijdse burgerlijke verplichtingen in plaats van etniciteit.

De koloniale verdeling hield niet alleen een hertekening van de grenzen in, maar verving deze politieke ontologieën ook actief door territoriale staten die waren ontworpen voor imperiale controle. Toch bleven de bevolkingsgroepen politiek denken in termen van ***ummah***, ***qawm*** en ***watan***, wat leidde tot een aanhoudende legitimiteitscrisis: elites beroepen zich op "de natie", terwijl het publiek autoriteit ervaart via categorieën die door de natie staat worden onderdrukt.

Pas in de moderne periode, onder druk van imperialisme, kolonialisme en mondiale machtsstrijd, werd het Europese nationale kader opgelegd en geïnternaliseerd als een universele norm. Het voortbestaan van niet-westerse politieke denkbeelden legt de beperkingen bloot van het beschouwen van Westfalen als de natuurlijke of definitieve vorm van politieke orde.

4. Van internationaal naar interpopulair bestuur

In al deze gevallen komt een gemeenschappelijk patroon naar voren: het willekeurige gebruik van de term 'internationaal' verhult een cruciaal onderscheid tussen relaties tussen naties (bijvoorbeeld verdragen) en **relaties tussen volkeren** (bijvoorbeeld contracten). In onze democratieën (*demos* betekent volk) is het volk soeverein, niet de staat of de natie. Interacties tussen mensen onderling – economische uitwisseling, samenwerking tussen het maatschappelijk middenveld, wetenschappelijke samenwerking, digitale netwerken en *bottom-up* sociale bewegingen – vormen **interpopulaire relaties** die onafhankelijk van de nationale autoriteiten functioneren.

Deze interpopulaire dynamiek heeft al steeds meer invloed op mondiale resultaten, maar wordt nog niet institutioneel erkend in het publiekrecht. Er is een groeiende trend naar een conceptuele en institutionele verschuiving van nationaal exclusief multilateralisme naar open **omnilateralisme**: een model van mondiaal bestuur dat alle legitieme belanghebbenden in kwalitatieve democratie omvat en verschuift "van stemmen naar stemmen" (*from votes to voices*).

5. Omnilateralisme en hedendaagse praktijk

Omnilateraal bestuur versterkt de legitimiteit in drie dimensies: *input*-legitimiteit door bredere participatie, *output*-legitimiteit door verbeterde probleemoplossing en procedurele legitimiteit door transparantie en inclusiviteit (*omnibus*, voor en door iedereen). Bestaande praktijken – zoals verschillende mechanismen voor belanghebbenden in klimaatbeheer, internetbeheer of arbeidsvraagstukken bij de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO), het oudste gespecialiseerde agentschap van de VN – tonen de haalbaarheid ervan aan.

De hedendaagse bevordering door China van het *Global Civilisation Initiative* op maatschappelijk niveau illustreert hoe interpopulaire betrokkenheid een aanvulling kan vormen op staatsdiplomatie. Evenzo toont de blijvende relevantie van op de *ummah* gebaseerde solidariteit aan hoe niet-territoriale publieke opinies blijven bestaan als geleefde politieke realiteiten. Er zijn nog meer voorbeelden van oude tradities in Afrika en Amerika die haaks staan op het afwijkende idee van de beperkte natie van de inheemse bevolking. Deze oude tradities weerspiege-

len vaak beter de openheid voor de realiteit van migratie als een permanent en bepalend fenomeen van het menselijk bestaan, en vallen nauwelijks in de gevaarlijke valkuil van unilateraal nationalisme. Interpopulair omnilateralisme biedt een vocabulaire waarmee dergelijke open vormen van collectief handelen institutioneel kunnen worden erkend zonder te worden gedwongen in de categorie van de natiestaat.

6. Conclusie

Mondiaal bestuur kan niet langer steunen op het enige historische model van de Westfaalse politieke orde. Door interpopulaire relaties te erkennen en omnilateralisme te omarmen, wordt het mogelijk om een meer inclusieve, pluralistische en legitieme mondiale orde op te bouwen – een orde die in staat is om wereldwijd diverse politieke tradities te accommoderen en die tegelijkertijd gezamenlijke mondiale uitdagingen aanpakt.

Geselecteerde referenties

(Dit artikel is vertaald uit het Engels. De redactie heeft ervoor gekozen om de referenties in de originele taal te behouden)

- Acemoglu, D., & Robinson, J. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown.
- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Charif, S. (2022). "Political Community Beyond the Nation-State: Ummah, Qawm, and the Limits of Sovereignty." *Third World Quarterly*, 43(6), 1234–1251.
- Corm, G. (2020). *Arab Political Thought: Past and Present*. Londen: Hurst.
- De Tocqueville, A. (1835/1999). *De la démocratie en Amérique*. Parijs: Flammarion
- Grotius, H. (1609/1994). *The Free Sea (Mare Liberum)*. Indianapolis: Liberty Fund.
- Kissinger, H. (2014). *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. Londen: Penguin.
- Mazower, M. (2012). *Governing the World: The History of an Idea*. Londen: Penguin.
- Needham, J. (1954). *Science and Civilisation in China*, Volume 1, Introductory Orientations. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pape, W. (2021). *Opening to Omnilateralism: Democratic governance for all, from local to global with stakeholders*. Bloomington: Author House UK.
- Pape, W. (2025). *Global Governance Approaches: "Inter-popular" and "Omnilateralism"*. *East Asia Review*, 21 oktober 2025, nr. 42, pp. 72-112 (in het Chinees). <https://www.cnki.net>
- Scharpf, F. W. (1999). *Governing in Europe: Effective and Democratic?* Oxford: Oxford University Press.
- Schmidt, V. A. (2007). "Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited." *Journal of European Integration*, 29(3), 255–275.
- Tucker, P. (2022). *Global Discord: Values and Power in a*

Fractured World Order. Princeton: Princeton University Press.

Van Reybrouck, D. (2025). *Die Welt und die Erde: Wie können wir sie bewahren?* Berlijn: edition surkamp

Wagner, T. (2025). *Wege aus der Gewalt: Impulse für ein neues politisches Denken*. Berlijn: Matthes & Seitz.

Auteur: Wolfgang Pape
Uitgever: Authorhouse UK, 2021
Engels, Paperback, 652 pagina's
EAN 9781665582131

Uit de onzichtbare oorzakelijkheid ontspriemt de zichtbare werkelijkheid

Johanna Steijlen is lid van de WFBN

Even een woord vooraf

Dit tijdschrift *Eén Wereld* wordt uitgegeven door de Wereld Federalisten Beweging Nederland (WFBN). De WFBN ontstond in 1948 en is een lidorganisatie van de *World Federalist Movement* (WFM) in New York. Door de geschiedenis heen – na twee wereldoorlogen en vele oorlogen op kleinere schaal, en bij een blijvend onrechtvaardige verdeling van de goederen in de wereld – is men al denkende tot de conclusie gekomen dat federaal samenwerken in de toekomst oorlogen zou kunnen voorkomen en een rechtvaardiger verdeling van de eerste levensbehoeften mogelijk maken. Vanuit deze gedachte breidde de visie zich wereldwijd verder uit. Men was – en is nog steeds – overtuigd dat federaliseren uiteindelijk zal leiden tot een wereldbroederschap.

Ons tijdschrift poogt steeds opnieuw, door bijdragen van vele betrokkenen en geïnteresseerden – (oud-)politici, wetenschappers, journalisten, geschiedkundigen, en niet te vergeten onze leden van de WFBN – het belang van de federalistische mogelijkheden, juist in deze tijd, onder de aandacht te brengen. Mede om blijvend aandacht te vragen voor het behoud van een democratische samenleving, die kan overgaan in een meer sociologische samenwerking, voor het blijven actualiseren van de mensenrechten en voor het bevorderen van de noodzaak om de rechtsgeldigheid van uitspraken van het Internationaal Gerechtshof te realiseren.

Na dit alles te hebben overpeinsd, kunnen lezers van ons blad zich afvragen of filosofische, psychologische en esoterische artikelen wel bij onze doelstelling passen. Is het terecht dat dergelijke bijdragen een plaats hebben in *Eén Wereld*?

Diepere oorzaken

Aan alle gevolgen, en zeker aan die met een dramatisch verloop, liggen diepere oorzaken ten grondslag. Geschiedkundig, en met de inzichten die de esoterische wetenschap ons biedt, kan veel worden achterhaald. Met dit diepgaand onderzoek naar de oorzaken van onder meer vreselijke oorlogen houd ik mij al geruime tijd bezig. Uit oude literatuur, evenals uit recent verschenen boeken en geschriften van hedendaagse, bekwame auteurs, heb ik in *Eén Wereld* getracht te getuigen van de essentie van deze specifieke oorzaken. Kennis verwerven van de werkelijke oorzaak van een conflict of van onrecht vraagt erom dat de nadruk meer komt te liggen op gerechtigheid, in plaats

van te snel naar vrede te willen streven. In eerdere edities van *Eén Wereld* kunt u hierover artikelen teruglezen, zoals *De sleutel ligt in Washington – achtergronden van de oorlog in Oekraïne en een blik op de toekomst van Europa – een oproep tot bezinning*, door Rusland/Oekraïne--deskundige Ton Jansen (najaarseditie 2023).

Naar aanleiding van bovengenoemd noodzakelijk zoeken naar de dieperliggende oorzaken van niet te overziene gevolgen, neem ik u nu mee naar een gekend maar over het algemeen onderbelicht fenomeen:

De kracht en de macht van de gedachten.

Aan de onzichtbare oorzakelijkheid ontspriemt de zichtbare werkelijkheid

De gevolgen van diepliggende oorzaken worden, waar het oorlogen en geweld betreft, bestreden met wederzijds geweld. Zo blijft men met deze symptoombestrijding ronddraaien in een cirkel, in de veronderstelling dat geweld oorlogen kan beëindigen. In de gezondheidszorg zien wij iets vergelijkbaars: virussen zijn met onze zintuigen niet waarneembaar, wij zien ze niet, maar hun gevolgen des te meer. Entingen werken in zekere mate preventief, maar genezen zelden. Homeopathische middelen daarentegen bestrijden virussen niet rechtstreeks, maar bewegen mee in het ziekteproces en brengen daarin een metamorfose teweeg richting genezing.

De natuurlijke afweer van de mens wordt steeds zwakker. Uitputtende gedachten en toenemende overbelasting van de hersenactiviteit hebben een energieverblindend effect op onze weerstand, vooral wanneer het negatieve, steeds terugkerende gedachtepatronen betreft. Deze spinsels verzwakken onze constitutie. Positieve gedachten daarentegen – zoals blijmoedigheid, liefde voor de schepping en verwante gevoelens – ondersteunen de instandhoudende afweer en bevorderen de gezondheid.

Waar blijven onze gedachten?

De vraag dringt zich op: waar blijven onze gedachten? Wat is hun effect en wat brengen zij teweeg in de voor de mens onzichtbare ruimte om ons heen? Lossen zij op of vallen zij uiteen tot stof door de lucht? Wat blijft in ons 'geweten' hangen en welke gevolgen heeft dat?

Al zolang de mensheid bestaat weten wij – en sommigen met een vermogen tot etherisch zien hebben hiervan verslag gedaan, ook in onze tijd – dat wij omringd worden door natuurwezens, verdeeld in elementaren en elementalen. Zij zijn de verbindende en overdragende wezens van onze gedachten en van het resultaat van onze daden. Zij bezitten geen ik-bewustzijn of moreel oordeel zoals de mens. Toch worden alle menselijke gedachten door hen verzameld in zogenoemde clusters: opbouwende, vruchtbare gedachtenenergie-structuren, of gevaarlijke negatieve gedachtenresiduen. Deze clusters hebben een lang leven, blijven nauw verbonden met wereldsituaties en

vormen een onzichtbare bron waaruit wereldgedachten en de uitvloeisels van onze daden (voortvloeiend uit onze gedachten) worden gevoed – hetzij ten goede, opbouwend en vredesbevorderend, hetzij geweld en oorlog onderhoudend.

Bewerking door Peter F. Strauss van 'het bladmasker van de geest van een eik' in de Elisabethskerk te Marburg an der Lahn (Duitsland) (Bron: Marko Poganič, *Ontmoeting met natuurwezens* (Zeist 1996), omslag).

Daarom zou de mens dagelijks, ja ieder uur, bewust verantwoordelijkheid moeten nemen voor de gedachten die hij of zij de wereldether instuurt. Welke gevolgen hebben deze, zeker op de lange termijn, voor de ontwikkeling van de mensheid en voor de Aarde zelf? Hoeveel lijden veroorzaken wij door negatieve en kwaadaardige gedachten? Maar er is ook een andere mogelijkheid, een grote uitdaging en zegen voor de Aarde en mensheid: het universele goede als een etherische 'olievlek' te laten uitdijen tot een collectieve voedingsbodem waaruit blijvend getapt kan worden.

Daarmee verrichten wij tevens een goede daad voor de begeleidende natuurwezens, die in deze constructieve gedachtestroom kunnen meegroeien in het zaad van het Goede.

Ter overdenking

Hieronder volgen enkele inzichten uit het boek *Elementaren en elementalen – natuurwezens en cultuurwezens* van Rob Gruben.

Elementaren zijn natuurwezens met een eigen leven. Zij zijn afsplitsingen van gedachten uit hogere scheppingshiërarchieën die in vroegere planetaire fasen zijn gevormd en in de Aardetoestand zijn uitgekristalliseerd tot natuurwezens en natuurwetten, zoals het mineralenrijk, plantenrijk, dierenrijk en het mensenrijk.

Elementalen daarentegen zijn cultuurwezens zonder eigen identiteit. Zij zijn vorm geworden menselijke gedachtestructuren die, om te blijven bestaan, parasitair leven van de levensenergie van de mens. Iedere gedachte voedt deze structuren en maakt hen sterker. Zoals Novalis schreef: "Ook onze gedachten zijn werkzame factoren in het universum."

Elementalen kunnen destructief of constructief zijn. Gedachten uit het hogere Zelf trekken verheven wezens aan en dragen bij aan de voortgang van de mensheid. Door in vrijheid goede gedachten te ontwikkelen en te cultiveren, verbindt de mens zich met de sturende krachten van het goddelijk scheppingsplan.

De verdere inhoud van het boek van Rob Gruben biedt nog veel meer - met onze tijd verbonden inzichten die tot nadenken uitnodigen en mogelijk onze verantwoordelijkheid versterken: welke gedachten sturen wij de wereld in?

Voor u gelezen en overgedragen,
Johanna Steijlen

Rob Gruben, *Elementaren en elementalen, natuurwezens en cultuurwezens*, Uitgeverij Adventum, 2024, ISBN 978-94-92326-98-0, 212 bladzijden.

LIBERALEN vs. SOCIALISTEN

Hans Kuijper is lid van de WFBN. Hij studeerde sinologie (Universiteit van Leiden) en economie (Erasmus Universiteit Rotterdam).

Een liberaal is iemand die uitgaat van het individu en vindt dat iedereen het beste weet wat goed voor hem/haar is en geen bemoeienis of inmenging van een ander duldt. Een socialist is iemand die uitgaat van de gemeenschap (groep individuen) en vindt dat er ook situaties zijn waarin niet iedereen het beste weet wat goed voor hem is en bemoeienis of inmenging van een ander duldt. Liberalen en socialisten staan vijandig tegenover elkaar, met alle gevolgen van dien. Ze zijn onverzoenlijk; een brug tussen beide partijen is niet te slaan, althans zo lijkt het. Liberalen en socialisten kunnen niet allebei gelijk hebben, maar zij kunnen wel allebei ongelijk hebben. In het navolgende zal worden betoogd, dat liberalen te kort schieten en socialisten doorschieten. Beide partijen schieten naast het doel, dus niet in de roos. Beide partijen vergeten de gulden middenweg te zoeken. Beide partijen staan niet contradictoer, maar contrair tegenover elkaar. Net als de rechter en de linker (hand)schoen. Ze zijn op elkaar betrokken. De ene kan niet zonder de ander en de ander niet zonder de ene; beiden hebben elkaar nodig, vullen elkaar aan. Eén hand kan niet klappen en op één been kan men niet lopen.

DE OPLOSSING

De oplossing zit in een piepklein en jammerlijk veronachtzaamd hoekje: het zien van het verschil tussen contradictoire en contraire tegenstellingen. Logische contradicties zijn twee uitspraken die elkaar uitsluiten en dus niet allebei tegelijkertijd waar kunnen zijn. Een contradictie of tegenspraak is een onvervulbare propositie, bewering of stelling, want het is niet mogelijk om beide aan elkaar tegengestelde uitspraken op hetzelfde moment waar te laten zijn. Logisch contraire uitspraken daarentegen verwijzen naar het gebruik van twee tegenover elkaar geplaatste, maar elkaar niet uitsluitende, elkaar zelfs aanvullende begrippen en kunnen dus beide tegelijkertijd waar zijn. Het is wel mogelijk dat zowel contradictoire als een contraire uitspraken onwaar of vals zijn.

Er zal pas vrede op Aarde zijn, als liberalen en socialisten elkaar weten te vinden, indien zij bereid en in staat zijn om zich te realiseren dat er ook een pad naar vrede is: het middenpad. Dit pad bestaat niet uit één kant, maar uit twee kanten, *both sides of the ail*. Het kleine rondje in het midden dat moet worden geraakt (de roos) wordt pas gevormd door de steeds wijdere cirkels die er omheen zitten (concentrisch). Een weg met enkel en alleen een rechter- of linkerkant bestaat niet, kan zelfs niet bestaan. De oplossing is dus niet of-of, maar zowel-alsook; niet de ene zijde met uitsluiting, maar met insluiting van de an-

dere. Het komt er op aan een zaak niet reductionistisch maar holistisch te benaderen, want een (onder)deel is per definitie een (onder)deel van een geheel, dat altijd uit constituerende (onder)delen bestaat.

Het wonderlijke nu is dat het geheel totaal andere eigenschappen heeft dan de (onder)delen, apart en buiten de context genomen, net zoals een bos en de verschillende bomen waaruit dit bos bestaat. Zo biedt een bos aan grazers de ruimte om te foerageren, een enkele boom biedt deze mogelijkheid niet; een bos kan dienen om een gebied af te schermen tegen ongewenste invloeden, een enkele boom is hiertoe niet in staat; een bos heeft paden voor voetgangers om te wandelen, een enkele boom heeft die paden niet.

DE LIBERAAL

Laat mij het standpunt van de liberaal wat nader toelichten. Deze zal het volgende moeten toegeven:

- Bij zijn conceptie was niet één individu, maar waren twee mensen van verschillend doch aanvullend geslacht betrokken. Een mens alleen raakt niet zwanger. Onanie is vruchteloos. Het begint dus al bij de bevruchting, het biologische proces waarbij een zaadcel een eikel binnendringt en versmelt, wat leidt tot de vorming van een bevruchte eikel die zich vervolgens ontwikkelt tot een embryo en later tot een individuele mens. Autonomie is dus maar zeer betrekkelijk; autonomie bestaat eigenlijk niet. Een dochter zal voor haar bestaan ook naar haar vader wijzen; een zoon voor zijn bestaan ook naar zijn moeder. Beiden (dochter en zoon) gelijken op hun ouders; de een wat meer op de vader, de ander wat meer op de moeder, maar toch, het valt niet te ontkennen, dat bij de conceptie twee mensen van verschillend geslacht waren betrokken. Twee contraire maar zeker niet contradictoire polen. De middenweg was een spartelend en schreeuwend kind met een eigen vingerdruk; een geheel, dat als een nieuw geheel uit twee afzonderlijke voor even samengesmolten stervelingen werd voortgebracht als iets unieks, als enig in zijn soort. Opnieuw had iets wonderlijks plaatsgevonden.

- Bij zijn geboorte waren handen beschikbaar om te helpen hem ter wereld te brengen en schoon en warm in

een wiegje te leggen. Bemoeienis en inmenging van andere mensen dus. De gynaecoloog was behulpzaam bij de bevalling of stond klaar om in te grijpen, wanneer dit nodig was. Wat zou er zijn gebeurd, wanneer geen derde persoon aanwezig was geweest? Ook een liberaal komt niet moederziel alleen ter wereld.

- Wat zou er gebeurd zijn, wanneer er geen zorgzame vroedvrouw of zuster in de buurt was geweest om de baby aan de borst van zijn moeder-in-bed te leggen of beiden anderszins in de kraamtijd te verzorgen? De liberaal in de dop (een mens wordt niet als liberaal geboren, maar meestal voor de rest van zijn leven gemaakt) zou van honger en dorst omkomen.

- Zijn vader zorgt voor een inkomen waarmee zijn moeder boodschappen kan doen om eten op tafel te kunnen zetten. Alweer bemoeienis en inmenging van andere mensen, zonder welke de liberaal in de dop van honger en dorst zou omkomen.

- Is zijn vader werkloos, dan is er kommer en kwel in huis. Er komt weinig en karig eten op tafel. Zoonlief gaat scharrelen en kan op het verkeerde pad terecht komen. Hij realiseert zich niet dat hij ook dan afhankelijk is van een stelletje kameraden (derden). Zonder hen kan hij niets uitrichten. Zonder hun bemoeienis of inmenging loopt hij direct tegen de lamp en loopt hij gevaar achter slot en grendel te belanden, waar hij voor eten en drinken van derden afhankelijk is.

- Op school heeft de liberaal niets te vertellen. De juf of de meester bemoeit zich met bijna alles: hoe laat begint de les; netjes op een rij naar binnen; wie mag het lesmateriaal ronddelen; wie is er aan de beurt; de rest moet zijn mond houden; niemand mag voor zijn beurt zijn mond open doen en in de klas mogen de leerlingen niet allemaal door elkaar praten, anders wordt het een heksenketel; wie mag het schoolbord uitvegen; wie er naar het toilet moet, moet netjes zijn hand opsteken; wanneer de bovenmeester binnenkomt, moet met twee woorden worden gesproken; wie gaat er het eerst in de bakfiets enz. De leerling die zich niet aan de opdrachten houdt, kan rekenen op straf. Vroeger waren dit lijfstraffen (stok- of zweepslagen), maar deze zijn sinds de humanisering van het onderwijs gelukkig afgeschaft. Straftaken worden door derden opgelegd en de uitvoering ervan wordt door een derde gecontroleerd. Verhaal is niet mogelijk.

- Op het werk moet hij aan de baas (een derde) vragen wat er moet worden gedaan. Doet onze liberale vriend dit regelmatig niet, dan wordt hij niet bevorderd of raakt hij werkloos. De gevolgen laten zich raden (zie boven).

- In de maatschappij heeft hij zich aan algemene regels te houden, d.w.z. aan wetten en verordeningen die door andere mensen "democratisch" zijn uitgedacht. Hij dient zich stipt aan verkeersborden hier en stoplichten daar te houden, belastingen en contributies op tijd te betalen, gemaakte schulden tijdig af te lossen etc. Heeft hij overal lak aan of is hij weerspannig, dan krijgt hij ongewenst bezoek van de politie en maakt hij kans de bak in te draaien. Weg vrijheid! Met al die maatschappelijke verplichtingen van derden om zich heen (waarom de liberaal, die geen bemoeienis of inmenging van een ander duldt, niet heeft gevraagd) is vrijheid slechts een illusie.

Jezelf doodvechten voor de vrijheid, is trouwens een valstrik van de regering, die de lakens uitdeelt (een valstrik waar die regering zelf niet in zal trappen, omdat zij weet dat het flauwekul is). Hoog en droog zittende militairen, die het gauw met bewindvoerders-in-het-pluche eens zijn, geven bevelen; Jan met de pet, op wie minachtend wordt neergekeken, heeft ze maar uit te voeren, op straffe van de kogel. Wat heeft de liberaal voor het vuurpeloton (dat altijd door meerdere soldaten wordt gevormd) nog in te brengen?

- Gaat hij met iemand trouwen, dan vervult de liberaal zoveel mogelijk de wensen en verlangens van zijn partner, alweer een ander mens: samen naar de kerk, samen naar de toneelvoorstelling van zoonlief of samen naar de verjaarspartij om wille van de dochter.

- Wordt hij ziek en moet hij naar het ziekenhuis, dan is hij onder controle van een arts (een derde), die bepaalt of hij onder het mes moet of welke medicijn hij moet slikken. In een ziekenhuis regeert de dokter, niet de patiënt. Een zuster (een ander persoon) zal hem wassen en zijn bed verschoneren.

- Zijn bloeddruk, hartslag, spijsvertering en andere lichaamsfuncties worden autonoom bepaald. De liberaal heeft ze niet onder controle. Hij kan deze in wezen zelfstandige processen met pillen, poeders, een drankje of een pacemaker enigszins reguleren, maar echt beheersen doet hij ze niet. Kijkt hij in de spiegel, dan realiseert hij zich dat tegen het verouderingsproces geen kruid is gewassen en dat hij onherroepelijk dood zal gaan.

- Als hij dood is gegaan, zullen andere mensen hem ten grave dragen of cremieren. Je moet er niet aan denken, wanneer hij onbeheerd bovengronds blijft.

HET GEHEEL EN DE CONSTITUERENE DELEN

Een liberaal gaat uit van het individu, van een punt zou men kunnen zeggen. Hij is egocentrisch en acht zich de navel van het universum. "Ikke, ikke, ikke en de rest kan wat mij betreft stikken", is zijn motto. De liberaal vergeet dat hij van de rest deel uitmaakt en ook kan stikken.

Een punt, hoe klein ook, maakt deel uit van een lijn; een lijn, hoe smal ook, maakt deel uit van een vlak; en een vlak, recht of krom, maakt deel uit van een bol. Het geheel (lijn, vlak of bol) is niet te begrijpen zonder notie van de samenstellende en elkaar niet uitsluitende delen, evenals een bos niet is te begrijpen zonder notie van de bomen waaruit het bos is samengesteld. De magie zit 'm in de

relatie tussen beide; het bos, op zich zelf genomen, is niet te begrijpen zonder de bomen die er staan, evenmin als de bomen in het bos afzonderlijk kunnen worden begrepen zonder rekening te houden met het bos, waar zij staan. Het is deze mysterieuze relatie die liberalen en socialistische partijen speelt. Het geheel en de constituerende delen

hangen samen; ze zijn complementair en op elkaar betrokken. Zonder bomen geen bos en zonder bos geen bomen, die het bos vormen; ze gaan samen, niet apart. Ze kunnen wel worden onderscheiden (*distinguished*) en afzonderlijk worden bestudeerd, maar niet worden gescheiden (*separated*). Verwarring van beide begrippen is de grootste vergissing die liberalen begaan en alsmaar blijven begaan.

DE SOCIALIST

Over de socialist kan ik kort zijn. Waar de liberaal tekortschiet en eigenlijk geen rekening houdt met de groep of maatschappij, waarvan hij deel uitmaakt, zo schiet de socialist door en slaat in wezen geen acht op de individuen, waaruit een groep is samengesteld. De mens is veel meer dan een schroefje in de gigantische machine, waarvoor Lenin de hele maatschappij hield. Ware dit het geval, dan zouden wij enkel robots zijn. Een beweging van het grote rad zou dan elk onderdeel van het tandwiel in beweging zetten. Hiertegen verzet ik mij heftig.

Iedereen is een mens van vlees en bloed. Ieder mens "wordt geboren, lijdt en sterft -- vooral sterft", zoals de Baskisch-Spaanse dichter-filosoof Miguel de Unamuno (1884-1936) het treffend verwoordde. Ieder mens is een onlosmakelijke twee-eenheid van lichaam en geest. De geest is weliswaar afhankelijk van het lichaam (zonder lichaam geen geest), maar laat zich niet tot het lichaam reduceren. De Nederlandse hoogleraren Dick Swaab en Erik Scherder mogen er anders over denken, maar ik houd het ervoor dat de geest onpeilbaar en niet te kwantificeren is. Natuurwetenschappers houden zich met de objectiveerbare buitenkant van de dingen bezig; cultuurwetenschappers met de subjectief te ervaren en niet objectiveerbare binnenkant ervan. Het menselijk lichaam laat zich op allerlei mogelijke manieren opmeten (biometrie). De menselijke geest leent zich niet voor onderzoek van natuurwetenschappers, die alleen bestuderen wat objectiveerbaar en testbaar (proefondervindelijk controleerbaar) is. De menselijke geest valt niet te doorgronden, omdat zij subjectief is, niet te testen is. Zij (en dus niet het lichaam) maakt dat cultuurwetenschappen fundamenteel verschillen van natuurwetenschappen. Regen, hagel, sneeuw, een vulkaanuitbarsting, een aardbeving en sterfte zijn nog natuurwetenschappelijk te verklaren, besnijdenis, weduweverbranding, modeshow, ontgroening, stierenvechten, zelfmoord, rituele gebruiken (zoals de nationale dodenherdenking, een staatsbegrafenis, taptoe, de handdruk, koningsdag, carnaval, het kerstfeest, het paasfeest, Hemelvaartsdag of het afsteken van vuurwerk), zichzelf met zeep wassen en oorlog voeren niet. Dit zijn gebruiken, geen natuurverschijnselen. De geest (en dus niet het lichaam) zorgt ervoor dat een maatschappij uitermate complex (niet te verwarren met zeer ingewikkeld) in elkaar zit. De wetenschap van de complexiteit der dingen is een subdiscipline van de systeemwetenschap en staat nog pas in de kinderschoenen. Het zijn formele wetenschappen, die de abstracte en formele structuren van empirische wetenschappen bestuderen. Studie in de formele wetenschappen is een soort superspecialisme geworden. Zij maken gebruik van deductieve methoden, onafhankelijk van waarneming in de

echte wereld. Empirische, niet-formele wetenschappen, zoals natuurkunde, chemie, astronomie, geologie en biologie, daarentegen zijn gebaseerd op waarneming, ervaring en experimenten om kennis te verwerven en hypothesen te testen door middel van dataverzameling en -analyse. Formele en empirische wetenschappers werken nauw samen en zorgen voor de dynamiek (en daarmee voor de imperiale houding) van de natuurwetenschappen. Het werkkterrein van formele en empirische wetenschappers is echter bezaaid met mijnen. De wetenschap van complexe systemen, die zich ontwikkelt in de richting van netwerkwetenschap (Albert-László Barabási), is gebaseerd op computergestuurde natuurkundige onderzoekingen. Het uitgangspunt is derhalve problematisch.

EEN MOEILIJK TE OVERBRUGGEN KLOOF

Wij leven, zo lijkt het, in een hopeloos verdeelde wereld. Er zijn wel artsen zonder grenzen, maar geen politici zonder grenzen. Artsen kennen geografisch geen beperkingen; hun medische hulp is voor iedereen, ongeacht waar deze woont of wat zijn overtuiging is. Politici, sowieso al niet te vertrouwen (*politics=poly tricks*), zijn bekrompen en kortzichtig. Zij zien de wereld slechts partieel (verdeeld in landen), nooit als een geheel, dat, rond suizend, eeuwig baantjes trekt in een ijskoud heelal, dat onmetelijk diep is.

Fundamenteel staan twee kampen, twee ideologieën onverzoenlijk tegenover elkaar. In feite bevechten zij elkaar op leven en dood. Geen van beide wil ook maar een duimbreed toegeven. Integendeel, beide zetten de hakken in het zand en volharden in hun positie. En toch is er een uitweg.

De liberalen hebben groot gelijk: de mens is een individu, op zichzelf aangewezen. De enkeling komt alleen ter wereld en verlaat die ook alleen. Geen wonder dat zij vinden, dat het individu, de enkeling het beste weet wat wel of niet goed voor hem is en dat anderen maar voor zichzelf moeten zorgen. Wanneer iedereen zich met iedereen zou gaan bemoeien, ontstaat er complete chaos, een pandemonium. Dit is wel het allerlaatste wat liberalen willen. Liberalen wensen juist orde in de wanorde scheppen. Zo gezien, zou men willen, dat heel de wereld door het liberalisme werd geregeerd. Weg dus met het socialisme.

De liberalen vergeten echter, dat elk mens ook een gemeenschapswezen is, een wezen dat andere mensen opzoekt, zich bij hen thuis voelt en een beetje troost en warmte zoekt. Het geheim van gezelligheid bestaat in de kunst met kreupelen gelijke tred te houden. Alleen is maar alleen. De mens is een gezelligheidsdier, een wezen dat op gezelligheid is gesteld. De voorbeelden liggen voor het oprapen: er zou geen gezelschap, geen vriendschap, geen verkering, geen bruiloft, geen verjaarspartij, geen feestje, geen kroeg, geen restaurant, geen stadion, geen kerk, geen genootschap, geen vereniging, geen stichting, geen carnaval, geen vergadering, geen kaartavond, geen beroepsorganisatie, geen club, geen nachtclub, geen poppodium, geen festival, geen uitgaansgelegenheid, geen dansschool, geen dansavond, geen discotheek, geen casino, geen conversatie, geen markt, zelfs geen maatschappij of samenleving bestaan. Helemaal niets om in

gezelschap van andere mensen te zijn. Moederziel alleen, zou het leven maar een dooie boel zijn.

De socialisten hebben eveneens groot gelijk: de mens is geen autonoom individu, maar eigenlijk een gemeenschapswezen. Hij komt pas in groepsverband tot zijn recht. Ieder mens is als een punt van een lijn, die deel uitmaakt van een vlak, dat deel uitmaakt van een sfeer. Hij leeft in een groter verband en maakt deel uit van een groter geheel. Zonder beseft van dat verband zou een samenleving slechts een hoop ruzie zijn. Het komt erop aan zich te realiseren dat het kleine ik identiek is met het grote ik. Wie enkel en alleen aan zichzelf denkt, is tegen-natuurlijk bezig. Niets en niemand staan alleen, *Tout tient à tout, Alles ist vernetzt, Das Ganze ist das Wesen, In uno omnia, There is nothing isolated, Eenheid en verscheidenheid zijn met elkaar verbonden, All is one en No man is an island, entire of itself.* Mensen zijn van nature naadloos op elkaar toegesneden.

De socialisten zien echter over het hoofd, dat elke groep bestaat uit individuele personen, die evenzeer aandacht verdienen als de hele groep. Verwaarlozing van een deel van de groep komt immers neer op verwaarlozing van de groep als zodanig. Een arts die geen acht slaat op het bloed of de urine van de patiënt, negeert in feite de hele patiënt.

Hoewel ik een uitweg uit de impasse zie door liberalen en socialisten niet als elkaar uitsluitend, maar als complementair, als contrair (i.p.v. contradictoir) tegengesteld, als elkaar aanvullend en insluitend te beschouwen, vrees ik dat beide partijen aan hun eenzijdige visie zullen blijven vasthouden. Trump, Poetin, Zelensky, Macron, Starmer, Merz, Tusk, Schoof, Von der Leyen of hoe de politicus ook moege heten is verblind door politieke macht. Met vele miljoenen volgelingen achter zich en een *running mate* die popelt om het stokje over te nemen, zal hij vermoedelijk blijven vasthouden aan zijn bekrompen, kortzichtige en partiële standpunt. Hij zal hoogstwaarschijnlijk blijven volharden in zijn muurvast geroeste mening, liever dan nederig toe te geven, dat hij het in het verleden fundamenteel verkeerd zag. Gezichtsverlies is immers zowat het ergste wat een politicus kan overkomen. Pas op voor politici; ze zijn niet te vertrouwen, omdat zij niet onderscheiden, maar scheiden wat niet valt te scheiden.

(erin) Gerommel ... (d)

Door Frans Micklinghoff, voorzitter van de WFBN

Worden we in een oorlog gerommeld? Wat kan het gevolg zijn? Of krijgt Donald Trump alsnog de Nobelprijs voor VREDE? Spelen de Verenigde Naties nog mee? Wat is er nog over van een wereldrechtsorde?

Het begint in de Gazastrook

Op een zondag in oktober breken enkele honderden Palestijnen uit het 'opbergkamp' dat 'de Gazastrook' wordt genoemd en worden honderden joodse feestgangers gedood of ontvoerd. Vervolgens trekt Israël alles uit de kast om deze Gazastrook tot een onleefbaar oord te maken. Duizenden en duizenden Palestijnse bewoners, maar ook honderden hulpverleners komen bij deze 'operaties' om het leven. Het internationaal recht wordt volkomen genegeerd. De VN-Veiligheidsraad komt wel bijeen, maar omdat alle vijf permanente leden het veto-recht hebben kan de Verenigde Naties via Veiligheidsraad niets doen. De Gazastrook wordt zo een plaats van rechteloosheid, gelijk de hel.

De president van Israël, Netanyahu, wijst vervolgens president Trump erop dat de ayatollahs in Iran uit zijn op de vernietiging van de staat Israël. Dat ze in Iran een massavernietigingswapen proberen in elkaar te knutselen en dat als ze dit zouden gebruiken dan ...! Of Trumps luchtmacht maar even wat flink grote bommen op de ondergrondse fabriek voor verrijking van uranium wilde gooien. Zo geschied. Volgens Trump was alles grondig kapot gebombardeerd. Het zou weer jaren en jaren kosten om zo een verrijkingfabriek op te zetten. Er is alleen een klein probleempje: vierhonderd kilo hoog verrijkt uranium is spoorloos verdwenen! Bovendien beschikt Iran over raketten die Israël kunnen bereiken, en als er atoombommen in die raketten zitten en ze ook nog worden afgevuurd, dan kan Israël van de kaart worden geveegd!

Tabatabaee Moskee, Fatima Masumeh Shrine, Qom, Iran.
Fotograaf: Amir Pashaei, Iranian architectural photographer

Meedogenloos regime

Een paar weken later, terwijl er onderhandelingen lopen tussen de VS en Iran over het nucleaire 'verrijkings'-programma van Iran, wordt de bestuurstop van Iran plots door een bombardement geheel geliquideerd. Het argument is dat Iran nog steeds bezig is een atoombom in elkaar te knutselen. Daarom, terwijl er wordt onderhandeld, wordt Iran onverwachts aangevallen. Ik vraag me dan af wat er dan klopt van de bewering van Trump, na het eerste bombardement van vorig jaar, dat alle verrijkinginstallaties van Iran volkomen vernietigd zijn. Waarom dan, terwijl je praat met elkaar, toch aanvallen? Zeker, het is de dictatuur van de ayatollahs die wreed regeert in Iran. Meedogenloos. Het is die dictatuur die niet terugdeinst om duizenden jonge Iraniërs dood te schieten terwijl ze om meer vrijheid vragen.

Op weg naar een wereldcrisis?

Dan slaat Iran terug. Omdat de Amerikanen geen *boots on the ground* willen (veel lijkzakken retour) worden de Koerden stiekem bewapend om wat vuil werk op te knappen. Zoiets vindt president Erdogan van Turkije niet leuk. Maar hij kan er weinig tegen doen. Ondertussen krijgen zogenaamde 'broedervolken' (in het ene geval, als het zo uitkomt) of 'Arabische vijanden' (in het andere geval, als het zo uitkomt) ook een portie springstof te verwerken via raketten en drones (*made in Iran*). Met een paar zeemijnen kan de doorvaart van de Straat van Hormuz stil worden gelegd. Met het meest simpele resultaat dat je kan hebben is een stijging van de prijs van benzine en diesel aan de pomp. En als de prijs van de olie stijgt, dan gaat die voor gas en elektra ook omhoog. Met als gevolg dat de prijs van alle goederen die vervoerd moeten worden ook zullen stijgen. Dat noemen we dan inflatie. Nog een paar maanden geen vrije doorvaart in deze zeestraat en de inflatie gaat gierend door het dak. Alleen, de lonen, pensioenen en uitkeringen stijgen niet mee. Met als gevolg dat we op onze uitgaven zwaar moeten bezuinigen. De productie valt dan stil, fabrieken sluiten en mensen worden ontslagen. Dan zitten we in een vette crisis. Een hele dikke, vette crisis!

Echter, zover zijn we nog niet. Maar we zijn wel aardig op weg daarnaartoe.

Het verleden spreekt mee

Laten we eerst een klein historisch uitstapje maken. Het vredesverdrag van na de Eerste Wereldoorlog (WOI) legde de basis, de aanleiding voor de start van de Tweede Wereldoorlog (WOII). Want de geallieerden vernederden de Duitse generaals in de treincoupé in het bos van Compiègne met het opgestelde vredesverdrag. De herstelbetalingen, de bezetting van het Rijnland en tal van andere vernederingen wakkerden de onvrede in Duitsland aan. Dan is het slechts wachten op iemand die gewetenloos die boosheid kan aanwakkeren, een de aandacht afleidende zondebok aanwijst ('de Jood'), de gierende inflatie stopt, zorgt dat iedereen werk krijgt en alle Duitsers ook nog eens een Volkswagen belooft.

Wanneer de kampen Dachau, Mauthausen, Natzweiler, Bergen-Belsen, Dora-Mittelbau, Auschwitz worden bevrijd

en de wereld verneemt hoe hier geprobeerd is het Joodse volk[1] op industriële wijze meedogenloos uit te roeien is iedereen geschokt. Er komt een ware exodus op gang van Joden uit de hele wereld richting 'het beloofde land'. Soms wordt het land in het bezit van Palestijnen netjes van hen gekocht, maar nog vaker worden ze met harde hand verdreven. De jonge staat Israël - of het allemaal rechtmatig tot stand is gekomen doet even niet ter zake - is het toevluchtsoord geworden van de Joden die hopen hier veilig te zijn met hun kinderen en navolgende generaties.

Hoe het zo kon komen

Het resultaat van WOII is het IJzeren Gordijn dwars door Europa en een door de vier geallieerden bestuurd Berlijn, de oprichting van de Verenigde Naties met een Veiligheidsraad, de oprichting van de NAVO en tenslotte de oprichting op Palestijnse bodem van de Israëlische staat. * Het IJzeren Gordijn toonde al behoorlijke roestplekken toen door allerlei misverstanden op een herfstavond in 1989 duizenden *Ossis* de slagbomen optrokken en naar het westen liepen, zonder een *Ausweis* te tonen. De Berlijnse Muur brokkelde af en de Duitse Democratische Republiek van Walter Ulbricht en Erich Honecker verenigde zich met de Bondsrepubliek Duitsland. Berlijn werd werkelijk hoofdstad van het herenigde Duitsland.

* De Verenigde Naties werden opgericht en konden aanvankelijk nog wel blauwhelmen naar conflictgebieden sturen. De secretaris-generaal U Thant had nog enige autoriteit, maar zijn opvolgers nog nauwelijks. De Algemene Vergadering van de VN (jaarlijks in september bijeenkomend) is tot een praatcircus verworden. In de Veiligheidsraad zouden zaken gedaan kunnen worden. Maar, daarin zitten de VS, Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland en China met elk een vetostem. Het is zelden tot nooit dat alle vijf deze grootmachten het met elkaar eens zijn. De laatste keer dat onder VN-mandaat nog opgetreden kon worden was in 1990-1995 in het voormalige Joegoslavië.

* De opgerichte NAVO, met hoofdkwartier in Brussel, telde naast wat Europese staten ook de VS en Canada tot haar leden. Na de val van het IJzeren Gordijn traden ook Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Roemenië en Bulgarije toe tot dit bondgenootschap. Later volgden er oostwaarts nog meer. Thans heeft het bondgenootschap 32 lidstaten. Het was altijd een bondgenootschap met als spil de Verenigde Staten.

Met het tweede presidentschap van Donald Trump ligt dat ietsje anders. Want met Donald weet je nooit wat de dag van morgen brengt. In feite kunnen we niet op de hulp van de VS vertrouwen. Dus moet blijkbaar ons defensiebudget omhoog. Het is de vraag of dat helpt.

* De oprichting van de Israëlische staat op Palestijnse bodem heeft er toe geleid dat de verdreven Palestijnen erg boos werden op Israël. Met als gevolg de *Nakba* (Arabisch voor 'catastrofe')[2], de Zesdaagse Oorlog (1967) met de bezetting van de Golan-hoogte, de Jom Kipoeroorlog (1973), diverse Libanonoorlogen en Gaza-conflicten, en een eindeloze reeks aanslagen en raketbeschietingen vanuit de Gaza strook.

Tot die fatale 7de oktober. We laten ons volk niet nog langer onder bedreigingen van bomaanslagen en beschie-

tingen leven, zo verklaart de huidige regering Netanyahu haar huidige handelen. We willen Hamas en Hezbollah definitief verslaan, zeg maar: vernietigen. Dus trekt Israël ten strijde en maakt zo ongeveer alles wat een beetje overeind staat plat. In Gaza. In Libanon. En omdat die atoombom die Iran kan maken, en die 400 kg verrijkt uranium die we 'kwijt' zijn, ook een bedreiging vormen...tja, dan nemen we ook Iran maar gelijk mee als doelwit van onze bommenwerpers! Aldus de regering van Netanyahu. Let op: dat zegt dus de regering van Israël. Het woord Jood of Joden komt daar niet in voor.

L'histoire se répète – drones?

Jawel, de geschiedenis herhaalt zich zoals zo vaak. Alleen in een andere gedaante en op een ander schouwtoneel. Het oprollen van het IJzeren Gordijn en de val van de Berlijnse muur heeft als gevolg gehad dat Rusland geen *cordon sanitaire* meer heeft, zich door de NAVO bedreigd voelt en nu probeert de vroegere Sovjet-Unie of het Tsarenrijk ietsje te herstellen. Dat betekent eerst het schiereiland de Krim inpikken. En dan – zo weten enkele bronnen - in drie dagen heel Oekraïne veroveren. Die driedaagse speciale operatie duurt nu al vier (4) jaar!

We dachten aanvankelijk dat het een loopgravenoorlog zou worden, maar het is nu een oorlog met drones. De nieuwe wapens van de volgende oorlog worden eerst op kleine schaal getest, zoals voor WOII de daar te gebruiken wapens eerst in de burgeroorlog in Spanje werden getest.

L'histoire se répète – soevereiniteit?

Een van de belangrijkste eisen van Rusland om te komen tot vrede is, dat Oekraïne geen lid mag worden van de NAVO. Wanneer we aan deze eis toegeven, dan dansen we naar de pijpen van Poetin. In principe heeft hij dan gewonnen. En gaat dan kijken hoe ver hij kan gaan. Bij Estland, Letland of Litouwen. Of misschien Finland? Maar het allerbelangrijkste is dat heel de NAVO, inclusief de toenmalige president van de VS Joe Biden, verklaarde dat je niet zomaar de soevereine staat Oekraïne mag binnenvallen. Doch, toen de Amerikaanse luchtmacht de bestuurstop van Iran naar een andere wereld bombardeerde, gold voor de president van de VS Donald Trump dit adagium blijkbaar niet meer. Is Donald dan nog korter van memorie dan *sleepy Joe*? Het is zomaar een vraag.

L'histoire se répète – de VN?

De na WOII opgerichte Volkenbond had geen autoriteit, macht of zeggingskracht en speelde geen enkele rol bij het voorkomen van WOII. We zien nu een Verenigde Naties die wegens het vetorecht niets kan en langzaam uiteen valt. Trump ziet er blijkbaar ook niets in en richt nu zijn eigen soort van VN-clubje op. Je moet wel minimaal een miljardje of meer eerst ergens storten, maar waarvoor dit geld gebruikt gaat worden is totaal onduidelijk en op wat voor een gezag gaat dit clubje iets doen? En wat merken we nu van de VN? Bij het compleet onbewoonbaar bombarderen van Gaza door Israël? Het blijft muisstil! Bij het illegaal bombarderen van de bestuurstop van Iran? De VN blijft muisstil.

Heeft de VS eigenlijk wel iets geleerd van Irak en Afghanistan? Of zijn we getuige van een superintelligent spel

om de oorlog in Oekraïne te beëindigen door de toelevering van de door Rusland gebruikte drones onmogelijk te maken?

Donaldis straatje schoonvegen?

Je weet het nooit met Donald Trump. Eerst wil hij Groenland inlijven. Als zo ongeveer de halve wereld zich daartegen keert verliest Donald zijn interesse in Groenland. Hij wil het Panamakanaal terug, maar daar heeft Panama niet zo veel zin meer in. Je hoort er niets meer van. Belangstelling voor het kanaal verloren? Hij ontvoert de president (en zijn vrouw) uit Venezuela. Maar van *regime change* is in Venezuela geen sprake. Donald Trump geeft opdracht de regeringstop van Iran te doden. Maar een *regime change* zit ook hier niet in. Is de wereld na een jaar Donald Trump er beter op geworden? Nee!

Wat kunnen wij doen? Cyprus beschermen tegen Iraanse drones en raketaanvallen door daar een fregat naar toe te sturen. Maar het verzoek van Trump om de Straat van Hormuz met mijnenvegers schoon te maken zodat de tankers weer in- en uit kunnen varen -- dat gaan wij niet doen. Daar had Trump, toen hij deze oorlog met Iran begon, maar een oplossing voor moeten bedenken.

Maar als die zeestraat langer dan een half jaar gestremd blijft, glijden we in een enorme economische crisis. En u kent uw geschiedenis. Een economische crisis is een giftige voedingsbodemp voor een oorlog. Een grote oorlog!

Aangroeiend ijs hebben we nodig!

Tenslotte hebben we China nog met op zichtafstand voor de kust Taiwan. Wanneer Rusland zomaar de soevereine staat Oekraïne kan binnenvallen en daar nog aardig mee wegkomt, wanneer Israël zomaar het onvervreembare leefgebied van een paar miljoen Palestijnen kan binnenvallen en platwalsen en daarmee wegkomt, wanneer Amerika zomaar de soevereine staat Iran kan bombarderen en daarmee wegkomt, dan zijn we diep weggezakt en zal China op een onverwacht moment rond Taiwan toeslaan en dit afvallige eiland weer in de schoot van het moederland opnemen. Dat kunnen de Amerikanen niet zomaar accepteren. Dan breekt er echt een oorlog uit. Een echte hele grote oorlog als hier atoombommen worden gebruikt. Maar laat deze voorspelling toch liever niet uitkomen. Laten we liever onze aandacht liever richten op het in stand houden en verder uitbouwen van een wereldrechtsorde. Want onze planeet heeft veel vrede nodig, en Groenland en de Noordpool veel aangroeiend ijs.

[1] Maar ook Jehovagetuigen, homoseksuelen, en Roma en Sinti.

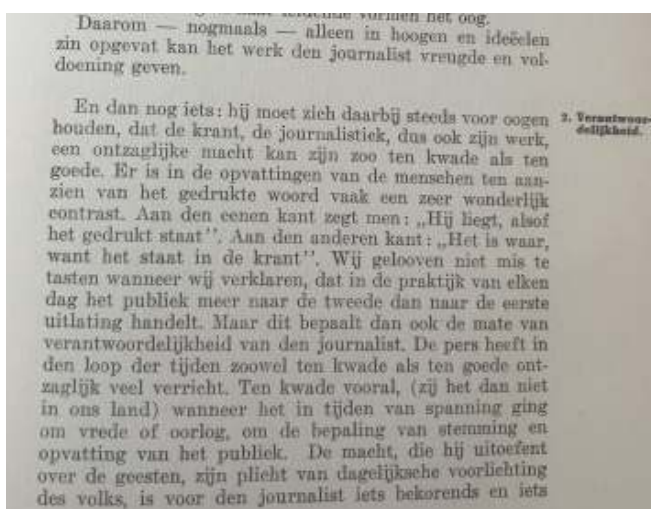
[2] De gedwongen verdrijving en vlucht van ruim 700.000 Palestijnen tijdens de oprichting van de staat Israël en de Arabisch-Israëliische Oorlog van 1948.

HOE WIJ SYSTEMATISCH WORDEN BEDROGEN

Door Hans Kuijper

Wij leven in een wereld van bedrog en wij nemen er genoegen mee. Wie of wat moeten wij nog geloven? Mark Rutte (de baas van een notoire boevenbende) die zich in zijn huidige positie onschendbaar acht, Ruben Brekelmans, de meesmuilende, gladgeschoren brokkenpiloot, die zonder blikken of blozen boude en gedurfde uitspraken doet over de veiligheid van West-Europa, of een van hun lafhartige meelopers? Oud-koningin Beatrix zei ooit in besloten kring (voor het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren) dat de leugen in Nederland regeert. Ik denk dat zij volstrekt gelijk heeft, maar zij was wel de allerlaatste om zoiets te mogen zeggen.

De massamedia (radio, kranten, tijdschriften, televisie, websites en sociale media) spelen een centrale rol in het dagelijks leven. Het zijn communicatiemiddelen die het mogelijk maken om op grote schaal en in één keer informatie, nieuws, amusement of meningen te verspreiden naar een breed, anoniem publiek. De bazen van die media weten heel goed dat zij het grote publiek voor de gek houden, maar halen ervoor in hun gerieflijke, in het loof verborgen dure villa de schouders op. Alles wat wij horen, is immers alleen maar een mening (niet de volle waarheid) en alles wat wij zien, is slechts een perspectief (niet de realiteit zoals die werkelijk is). Kortom, wij leven in een leugenachtige maatschappij. Het is volgens Immanuel Kant absoluut onmogelijk om een object te leren kennen -- het ding of de wereld zoals zij op zichzelf bestaan, zoals zij in wezen zijn, *an und für sich*. Nepnieuws, verhuuld als schijnbaar nieuws, wordt wijd en zijd verspreid met als doel het beïnvloeden van de publieke opinie. Het beheerst ons bestaan en wordt doorgaans aan de Russen toegeschreven, maar de Amerikanen en hun bondgenoten kunnen er ook wat van. De pot verwijt hier de ketel dat hij zwart ziet.

Passage over journalistieke verantwoordelijkheid uit het boek van D. Hans, "Journalistiek". Doe Hans (1882 - 1946) was van 1920 tot 1937 voorzitter van de Nederlansche Journalistenkring, de voorloper van de huidige Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ).

JOURNALISTIEK

In de journalistiek, die door Willem Frederik Hermans treffend is omschreven als hoernalistiek, heet nepnieuws *framing*, een concept dat zowel op macro- als microniveau aanwezig is. *Framing* of het creëren van een denkraam. Het is een overtuigingstechniek in de communicatie waarbij woorden of beelden zo worden gekozen, dat daarbij impliciet een aantal aspecten van het beschrevene wordt uitgelicht. Deze aspecten helpen om een bepaalde duiding van het beschrevene of een mening daarover te propageren. Journalisten laten doorgaans na de lezer erop te wijzen dat deze door hem/haar wordt "geframed". Zij trachten slechts een subjectieve mening te verkopen en proberen de lezer op het verkeerde been te zetten en om de tuin te leiden. Een kritische lezer heeft dit direct in de smiezen en trapt er niet in. Hij laat zich geen knollen voor citroenen verkopen. Dit wordt hem meestal niet door de betrokken journalist of diens hoofdredacteur in dank afgenomen, waaruit maar weer eens duidelijk blijkt dat zij kwade bedoelingen hadden. Journalistiek en politiek zijn twee handen op een moddervette, dikke buik, die het uitzicht belemmert.

DIALECTIEK

In 1947 verscheen bij uitgeverij Querido in Amsterdam het beroemde werk van Max Horkheimer en Theodor Adorno, *De dialectiek van de Verlichting*. In dit boek wordt onder meer gesteld dat de Verlichting door verheerlijking van de rede en beheersing van de natuur is doorgeslagen in een nieuwe vorm van mythe en barbarij. Het boek werd geschreven tijdens de ballingschap van de auteurs in Amerika, op het moment dat het einde van het nationaal-socialistische bewind zich in Duitsland aftekende. De mythe en de barbarij zijn de grove vertekening van de werkelijkheid waaraan vooral de natuurwetenschappers (dominant in het land dat zweert bij de vorderingen van de technologie) zich schuldig maken. Ik heb sterk de indruk dat de regering-Trump nog nooit van Horkheimer of Adorno heeft gehoord. Toch leggen zij de vinger op een zere plek: de eenzijdigheid van het Amerikaanse en dus West-Europese denken.

JEROME SALINGER

Salinger (1919-2010) schreef over een *phony*, onechte wereld. Hij schuwde de media-aandacht en leidde een teruggetrokken leven. Hij gaf zijn laatste interview in 1980. In zijn bijna vergeten boek, *The Catcher in the Rye* (1951), volgt hij de 16-jarige Holden Caulfield, die na zijn schoolverwijdering een paar dagen doelloos door New York zwerft. Als depressieve en cynische puber walgt hij van de "nep" volwassen wereld. Salinger droomde ervan kinderen te beschermen tegen het verliezen van hun onschuld. Het boek zou o.a. door Donald Trump en consorten gelezen moeten worden, want hun wereld is een en al *phony*. Niets is zoals het lijkt te zijn of zoals de oude Indiërs al zeiden: de hele wereld is maya, schone schijn.

JEAN BAUDRILLARD

Deze Franse filosoof en mediaspecialist (1929-2007) waarschuwde al in de jaren zeventig voor de uitwassen van de consumptiemaatschappij. Ook voorzag hij dat door de macht van de massamedia en hun niet aflatende behoefte om nieuws te scheppen de werkelijkheid steeds verder vervormd zou worden. Hyperrealiteit is volgens Baudrillard een postmoderne toestand, waarbij media en technologie simulaties creëren die de werkelijkheid vervangen, waardoor het onderscheid tussen echt en nep vervaagt. Het is een wereld waarin simulacra (kopieën zonder origineel) de realiteit overtreffen. Simulacra worden vaak gezien als een technologische en perfecte vervanging van het echte. We realiseren ons onvoldoende dat we op de televisie slechts naar een scherm met door onbekende anderen gecreëerde beelden zitten of liggen te kijken, naar beelden die ons door vermoedelijk dubieuze lieden worden voorgeschoteld, dus niet naar de werkelijkheid. Kranten en tijdschriften scheppen alleen maar een beeld, niet de werkelijkheid zoals die is. Er is waarschijnlijk niemand die zich afvraagt of dat beeld wel helemaal klopt met de realiteit. Soldaten wier lichaam kwistig met tomatenketchup is overgoten, worden op de beeldbuis als dodelijke gewonde slachtoffers gepresenteerd. Het kan de maker of regisseur van de beelden niet veel schelen, als er maar afschuw en horror worden gewekt en politieke conclusies worden getrokken -- gevolgtrekkingen die de manipulator uiteraard welgevallig zijn. Tijdens politieke televisiedebatten zie je lachende en piekfijn geklede partijvoorzitters elkaar vliegen afvangen, maar er wordt niet bij verteld wat er allemaal achter de schermen of achter stevig gesloten deuren van rokerige achterkamertjes is of vermoedelijk zal worden bekookstofd. Daar worden voor de buitenwacht strikt geheime afspraken gemaakt. Er wordt ons door acteurs en actrices, die gaarne bereid zijn om voor een grijpstuiver leugens of halve waarheden te verkopen, herhaaldelijk voorgehouden dat wij terstond naar de winkel moeten hollen om kans maken op de hoogste jackpot van Nederland, maar die vermaledijde handelaars in halve waarheden vertellen er niet bij hoe hoog die kans is. Als dit geen bedrog, flessentrekkerij of oplichting is, wat dan wel? Er wordt mij door het grootwinkel bedrijf Lidl op het hart gebonden, dat ik alleen bij haar "hoge kwaliteit voor een lage prijs" vind en dat ik het dubbel en dwars verdien om zo te worden behandeld, maar mijn persoonlijk welbevinden zal de directie worst wezen; het gaat haar om de totale omzet. Waarschijnlijkheidsrekenaars en boekhouders/accountants zijn hierbij behulpzaam.

Baudrillard's werk behoort tot het oeuvre waartoe ook de geschriften van o.a. Émile Benveniste, Gilles Deleuze, Jean-François Lyotard, Michel Foucault, Jacques Derrida en Jacques Lacan thuishoren. Wat hen verbindt is de toenemende belangstelling voor semiotiek (tekenleer of *science of signs*), de uitwaaiende, moderne wetenschappelijke studie naar de vraag hoe tekens en teken-systemen betekenis creëren, worden overgedragen, geïdentificeerd of geanalyseerd. Semiotiek, dat een veel wijder net werpt dan de taalkunde en ook raakvlakken heeft met het haast onmetelijke vakgebied van de sociale psychologie, betreft niet alleen taal, maar ook symbolen, beelden,

gebaren en objecten (zoals foto's, reclame, verkeersborden, propaganda) in een cultuur. De basis ligt in het proces van de semiose, waarbij iets (het teken) alleen maar verwijst naar iets anders (de werkelijkheid of een idee). De Amerikaan Charles Peirce en de Zwitser Ferdinand de Saussure hebben de eerste stenen gelegd. Bezoek de websites <https://nl.wikipedia.org/wiki/Semiotiek>, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Semiose> en <https://plato.stanford.edu> (vul in: *semiotics*). De semiotische literatuur is enorm en groeit met de dag. Zij brengt ons steeds dichterbij het intuïtieve inzicht van de oude oosterse wijsgeren dat de wereld een ondeelbaar geheel is en niets, maar dan ook werkelijk niets helemaal alleen staat. *Tout tient à tout, Alles ist vernetzt, Das Ganze ist das Wesen en All is one and one is all. No man is an island.*

NEPNIEUWS

Nepnieuws, vaak aangeduid als desinformatie, is onware, inaccurate of misleidende informatie die met opzet wordt gemaakt en verspreid om een persoon, organisatie of land in een kwaad daglicht te plaatsen en schade te berokkenen. De Amerikaanse en West-Europese berichtgeving over de situatie in Oekraïne en het Midden-Oosten zijn de meest bekende voorbeelden. Van Vladimir Poetin blijft geen spaan heel (in Washington word al voorbarig gesproken over "regime change" in Rusland) en Benjamin Netanyahu is een van de grootste vrienden van Donald Trump. Er zijn verschillende technieken ontwikkeld om de verspreiding van nepnieuws mogelijk te maken. Zie de website https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_filmtechnieken. De NAVO, een niet te vertrouwen bondgenootschap, heeft zelfs een druk bezette afdeling Psychologische Oorlogsvoering, waar, met o.m. steun van Rusland - en China experts, diep wordt nagedacht over het strategisch inzetten van informatie, propaganda en misleiding om het moreel, de emoties en het gedrag van vijandelijke troepen of bevolkingsgroepen te beïnvloeden. Het doel is om de vijand te demoraliseren, de wil om te vechten te breken en steun te winnen zonder direct fysiek geweld.

Experts (mensen die worden geacht het te kunnen weten) zien door AI gegenereerde desinformatie als een van de grootste risico's waaraan de moderne maatschappij blootstaat. Nepnieuws omvat realistische *deepfake* video's en audioberichten. Beeld en geluid worden steeds vaker verdraaid om de werkelijkheid te vervalsen. De technische mogelijkheden om nepnieuws, dus leugens te verspreiden zijn onuitputtelijk en alomtegenwoordig. Anders dan hun tegenstanders durven te beweren, heeft Rusland of de Volksrepubliek China er zeker geen monopolie op.

Nepnieuws wordt steeds lastiger om te herkennen en te ontmaskeren. Feitenonderzoek werd voor het eerst ingesteld tijdens de Vredesconferentie van Den Haag in 1907. Op 9 december 1991 ging de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (die bepaald geen *family of nations* is!) akkoord met de *Declaration on Fact-finding by the United Nations in the Field of Maintenance of International Peace and Security*. Maar wat zijn feiten, vaststaande en keiharde feiten? Er is serieus onderzoek naar verricht (o.a. door Hilary Putnam [1926-2016]), maar de geleerden komen er niet uit.

GASLIGHTING

Dit is niet hetzelfde als verspreiding van nepnieuws, maar het lijkt er wel erg veel op. *Gaslighting* is een vorm van subtiele en sluipende emotionele manipulatie waarbij de pleger de werkelijkheid verdraait en vervalst om het slachtoffer te laten twijfelen aan het eigen geheugen, de waarneming of het verstand. Het doel is ontredde, controle op en macht over iemand zien te krijgen.

De belangrijkste kenmerken van *gaslighting* zijn:

1) Ontkenning van de werkelijkheid;

De gaslichter beweert dat gebeurtenissen niet hebben plaatsgevonden of dat je dingen verkeerd onthoudt.

2) Ontkenning van emoties;

Gevoelens worden als "overdreven" of "gek" bestempeld.

3) Schuldverschuiving;

De ander draait gesprekken zo dat jij de schuld krijgt, zelfs als jij slachtoffer bent.

Gaslighting begint vaak onschuldig, waardoor het erg lang duurt voordat het patroon herkenbaar is. Het gebeurt meestal onbewust. Het doel is om controle te krijgen of eigen onzekerheden te maskeren.

De gevolgen van *gaslighting* voor het slachtoffer zijn niet onaanzienlijk. Het voortdurend twijfelen aan jezelf kan leiden tot ernstige mentale gezondheidsproblemen, waaronder een laag zelfbeeld, depressie, angst en een gevoel van isolatie. Het slachtoffer verliest het vertrouwen in eigen waarneming. In de Amerikaanse pers wordt Donald Trump tegenwoordig aangeduid als Amerika's hoofd-*gaslichter*.

Gaslighting leidt vaak tot grote onzekerheid en afhankelijkheid bij het slachtoffer. Er zijn vele boeken over dit verschijnsel verschenen. Voor een snelle oriëntatie, zie <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gaslighting> of <https://plato.stanford.edu> (vul in: *gaslighting*)

FOPSPEEN

De indirecte of parlementaire democratie is een veel gebruikte fopspeen om een volk te misleiden. De uitdrukking "democratie als fopspeen" werd voor het eerst door critici van de Europese Unie (die niet echt een unie is!) gebruikt. Het wordt in politieke en maatschappelijke debatten gehanteerd om te bekritisieren dat democratische processen – zoals verkiezingen of referenda – slechts dienen om de bevolking het gevoel te geven dat ze invloed heeft, terwijl de uiteindelijke macht of besluitvorming elders ligt. De zegswijze impliceert dat democratie tandoel is en burgers worden "gezoet" met de schijn van zeggenschap. Zeggenschap is de bevoegdheid en invloed om mee te praten en te beslissen over zaken die het eigen

leven of werk aangaan. Het houdt in dat uw stem telt, bijvoorbeeld in de zorg, waar professionals (mede)beslissen over de inhoud van hun vak, wat leidt tot meer werkplezier en betere zorgkwaliteit.

Democratie betekent alleenheerschappij van het volk. In het oude Griekenland was dat misschien nog mogelijk.

Tegenwoordig wordt heel veel in rokerige achterkamertjes en achter stevig gesloten deuren bedisseld. Er vindt handjeklap of koehandel plaats tussen lieden die het eigenlijk oneens met elkaar zijn, maar in 's lands belang (welk belang?!) vrede sluiten. De Nederlandse premier, Rob Jetten, die glundert wanneer hij met zijn maatje aan hun leven in het comfortabele Catshuis denkt, is er een voorbeeld van. Modieus gekleed, beweert hij los te trekken wat vastzit. We zullen zien wat hij ervan bakt.

Neem nu de verkiezingen. Ruim van te voren ontvangt iedere volwassen Nederlander een oproepformulier. Deze oproep wordt zorgvuldig en onder scherp toezicht, in het dichtst bij zijnde kieslokaal ingeruild voor een kiesformulier. Dit formulier, met honderden namen van onbekende personen, van wie onduidelijk is hoe zij op die lijst zijn terechtgekomen, kunt u in een door een smoezelig gordijntje afgesloten hokje met een rood schrijvend potlood invullen en vervolgens via een gleuf in een stevig afgesloten stembus laten verdwijnen. Uw politieke taak zit er dan op en u kunt terug naar huis of naar uw werk. Aan het einde van de verkiezingsdag worden de stembussen geopend om de stemmen op een politieke partij te TELLLEN. Stemmen wegen kan men helaas nog steeds niet.

Zo komt het dat de stem van een betonvlechter, postbode, stratenmaker, metselaar, timmerman, horlogemaker, verwarmingsmonteur, krantenbezorger, buschauffeur, voetbalanalist, heikneuter, kickbokser en achttienjarige assistente in een oliebollenkraam even zwaar weegt als die van iemand die niet alleen over een flinke dosis levenservaring beschikt, maar ook grondige kennis bezit van staatszaken en weet hoe de hazen in en buiten Den Haag lopen. Aan gelijkheid (*égalité*) wordt meer belang gehecht dan aan vrijheid (*liberté*), dat ondefinieerbare begrip waarop tijdens de verkiezingscampagne de nadruk is gelegd. Broederschap (*fraternité*), waarom het toch gaat, verdwijnt geheel achter de horizon. Volgens George Orwell zijn sommige dieren meer gelijk dan andere. Dat is de hoofdzaak; niemand moet denken dat zijn/haar stem belangrijker is dan die van een andere kiezer. Met vrijheid en broederschap hebben verkiezingen van een gemeenteraad, waterschap, provincie of Staten-Generaal niets te maken. Gelijkheid moet en zal er zijn, hoewel ik moeilijk kan geloven dat de stem van een bordeelhoudster, een uitsmijter, een croupier, een vakkenvuller, een influencer, een toiletjuffrouw, een postzegelhandelaar, een kwakzalver, een sommelier, een strandjutter of een handelaar in tweedehands auto's precies even zwaar weegt als die van de koning, zijn gemalin, een van hun kinderen, de Minister-President of een gewone minister.

Ik persoonlijk zou een beslissing over uiterst ingewikkelde staatsaangelegenheden, zoals de aanleg van asfaltwegen, de invoering van rekeningrijden, de hoogte van het gemiddelde uurloon of van de huurprijs van een woning of een verhoging van het eigen risico niet gaarne in handen leggen van een optelsom van de stemmen van

slagers, kappers, loverboys, bakkers, tuinlieden, mandenmakers, stewardessen, nieuwslezers, doktersassistenten, kleermakers, kruideniers, loodgieters, juweliers, kraanmachinisten, pikeurs, steigerbouwers, slotenmakers, pedicures, sluiswachters, schoenmakers, melkboertjes, pottenbakkers, kraamverzorgsters, heibazen, keuterboeren, barkeepers, havenarbeiders, stoffeerders, poeliers, slijters, herders, pandjesbazen, pooiers, portiers, procesoperators, nagelstylisten, huisschilders, winkelbedienden, paardenfokkers, koks, organisten en klompenmakers.

Wie "volk" zegt, heeft het over vele (soms sterk) uiteenlopende meningen. De "veel te velen" (Nietzsche) kunnen zichzelf echter niet regeren. Eén en niet meer dan één persoon moet de baas zijn. Zie de buschauffeur, de piloot van een vliegtuig of de scheepskapitein. Stelt u zich eens voor dat alle inzittenden van een vliegtuig of alle opvarenden van een zeeschip aan het roer mogen zitten; het is vragen om ernstige moeilijkheden. De jong gestorven Chinese filosoof en politieke denker Wang Bi (226-249) zag dit reeds in en pleitte voor dictatuur. Zou de doorgewinterde Donald Trump en het broekie Rob Jetten hun reeds beperkte macht met iemand anders willen delen? Ik kan het misschien mis hebben, maar ik denk toch van niet. Het zijn in wezen dictators, die niemand naast zich dulden.

Volgens Anatole France (1844-1924), wiens werk door Rome op de lijst van verboden boeken werd geplaatst, is moderne democratie niets anders dan onbevoegdheid en gebrek aan samenhang (*incompétence et incohérence*). Voltaire (1694-1778), een van de belangrijkste voorlopers van de Franse Revolutie, zag democratie als *le despotisme de la canaille*. Hij kon het weten, want Voltaire had onlangs kennis genomen van de gruwelijke moord op de gebroeders De Witt in Den Haag, iets waarvan de huidige vertegenwoordigers van het volk (dat veelkoppige monster dat enkel door onderbuik en laag-bij-de-gronds emoties en puur eigenbelang wordt geregeerd) vermoedelijk geen weet hebben. De lezer behoeft enkel naar een voetbalwedstrijd in een stadion te kijken.

Wij worden in feite door een select gezelschap bestuurd. Door een elite, door een klein groepje uitverkorenen, door een gering aantal bevoorrechten en geprivilegieerden, door de befaamde "twee honderd van Mertens". Zij maken de dienst uit en delen de lakens uit. Zij gebruiken daarbij allerlei middelen, waarvan het bestaan en de aard het gewone volk ontgaan.

Democratie betekent volgens Oscar Wilde (1854-1900) eenvoudig het knevelen van het volk, door het volk en voor het volk. Democratie is de afschuwelijkste vorm van alle tirannieën. want zij steunt slechts op het blote aantal, op aggregatie, op simpel optellen. WEGEN is er niet bij. Kwantiteit en kwaliteit, die niet tot elkaar kunnen worden herleid, worden hopeloos door elkaar gehaald. Wie, zoals Trump, *America first* roept, begrijpt dit niet, althans zo ziet het er naar uit, zonder dat CNN er nadrukkelijk op wijst.

Na de verkiezingen melden zich de lobbyisten (die al op persoonlijke titel hun stem hebben uitgebracht) bij de besloten voorbereidingen op geheime besprekingen over coalitievorming. De lobbyisten behartigen de belangen

van slechts een deelgroep van de samenleving, bijvoorbeeld die van de boeren, de militairen, de geestelijkheid, het school- of ziekenhuispersoneel of de middenstand. Zij voorzien op verfijnde, maar ondoorzichtige wijze de fractievoorzitters van "haakjes". Deze altijd vriendelijke en meestal lachende bollebozen, die het buskruit ook niet hebben uitgevonden, kunnen rekenen op de kadaverdiscipline (slimme vondst van de Jezuiten) binnen hun fractie.

Op deze manier wordt de democratie om zeep gebracht. Het eindeloos kneedbare klotjesvolk wordt bedrogen en besodemieterd waar het met open ogen bij staat. Vandaar mijn felle aanklacht tegen de huidige democratie. Zij is slechts een fopspeen, een tutje in handen van een stelletje idioten en bedoeld voor domme mensen die niet in staat zijn om zelfstandig na te denken en dienovereenkomstig te handelen. De leugen, de nep, de desinformatie regeert alom. Wij leven in een leugenachtige maatschappij. Max Horkheimer en Theodor Adorno hebben vlak na de Tweede Wereldoorlog gewezen op de grote gevaren ervan. Wij leven - om de woorden van Jerome Salinger te gebruiken - in een *phony*, onechte wereld, waarin alles wordt vertekend of verdraaid. De massamedia komen, tegen beter weten in, niet in opstand tegen deze ondraaglijke wantoestand.

Hervorming van de Veiligheidsraad: is nu het moment?

Xavier de Baar is penningmeester van de WFBN.

Al geruime tijd circuleren er voorstellen om de VN Veiligheidsraad te hervormen. Nu verklaart zelfs de Amerikaanse regering dat de Veiligheidsraad niet effectief is en komt met een eigen alternatief, de zogenaamde Vredesraad (*Board of Peace*). Dit geeft mogelijk genoeg impuls om hier eindelijk door te pakken, bij voorkeur op een federalistische manier.

Historie

De VN Veiligheidsraad is in 1945 ingesteld, 81 jaar geleden, en heeft vijf permanente leden met vetorecht (de overwinnaars van de Tweede Wereldoorlog: de VS, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Rusland en China) en daarnaast 10 roulerende leden zonder vetorecht. Bij inhoudelijke kwesties moeten beslissingen worden genomen met meerderheid van stemmen zonder dat een van de vijf permanente leden een veto uitspreekt. Besluitvorming verloopt dan ook er moeizaam.

Voorstellen tot hervorming

Er zijn diverse voorstellen om de VN-Veiligheidsraad te hervormen, gedreven door de wens voor betere representatie en effectiviteit. De belangrijkste ideeën laten zich indelen in drie categorieën:

1. Uitbreiding van het aantal leden

Er is brede consensus dat de huidige raad de geopolitieke realiteit niet meer weerspiegelt.

- De G4-landen (Brazilië, Duitsland, India, Japan): zij pleiten voor een permanente zetel voor zichzelf en twee Afrikaanse landen.

- De Afrikaanse Unie (*Ezulwini-consensus*): eist minstens twee permanente zetels (met vetorecht) en vijf extra niet-permanente zetels voor Afrikaanse staten om "historisch onrecht" te herstellen.

- De "Koffieclub" (*Uniting for Consensus*): een groep landen waaronder Italië, Pakistan en Mexico, die juist tegen meer permanente zetels zijn. Zij stellen voor om alleen het aantal niet-permanente zetels uit te breiden naar 25 om de democratisering te bevorderen.

2. Hervorming van het vetorecht

Het vetorecht van de vijf permanente leden (P5) wordt vaak gezien als een blokkade voor actie. Voorgesteld is onder meer:

- Vrijwillige beperking: het voorstel van Frankrijk en Mexico om het gebruik van het veto te verbieden bij massale gruweldaden, zoals genocide of misdaden tegen de menselijkheid.

- Verantwoording: sinds 2022 is er een mechanisme

waarbij een land dat een veto uitspreekt, zijn beslissing moet verdedigen in de Algemene Vergadering.

- Nieuwe permanente leden: de G4 stelt voor dat nieuwe permanente leden in eerste instantie geen vetorecht krijgen, wat pas na 15 jaar geëvalueerd zou worden.

3. Efficiëntie en Werkwijzen (UN80)

Met het oog op het 80-jarig bestaan van de VN in 2025 is het UN80-initiatief gelanceerd. Dit richt zich op:

- Transparantie: het vaker houden van openbare zittingen in plaats van besloten overleg.

- Interactie: betere samenwerking tussen de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering.

Hervorming is juridisch zeer lastig. Het vereist goedkeuring van tweederde van de VN-lidstaten én instemming van alle vijf huidige permanente leden. Tot nog toe waren de permanente leden het hierover nooit eens.

De Vredesraad van president Trump

In plaats van de VN-Veiligheidsraad van binnenuit te hervormen, heeft Trump de Raad van Vrede, *Board of Peace*, opgericht. Hij heeft hiertoe een groot aantal landen uitgenodigd - waaronder Nederland - om hiervan deel uit te maken

- Structuur: dit is een onafhankelijk orgaan waarbij Trump zelf de voorzitter is.

- Veto: in deze nieuwe raad heeft de Amerikaanse president een vrijwel onbeperkt vetorecht, waarmee hij de invloed van andere permanente leden van de VN-Veiligheidsraad (zoals China en Rusland) effectief omzeilt.

- Lidmaatschap: landen kunnen een zetel "kopen" voor een investering van naar verluidt 1 miljard dollar.

Op het moment van schrijven (26 januari 2026) is nog niet duidelijk hoe dit verder zal gaan. Dit heropent de discussie over hervorming van de VN wel op spectaculaire wijze. Hierbij is het zaak om de discussie in wereldfederalistische banen te leiden.

De World Federalist Movement

De internationale koepel van wereldfederalisten, de *World Federalist Movement*, waarbij ook de WFBN is aangesloten, heeft hier vanzelfsprekend ook een duidelijke visie op:

1. Inperking of afschaffing van het vetorecht

De WFM pleit al bijna 60 jaar voor de afschaffing of radicale beperking van het vetorecht. Zij beschouwen het veto als een ondemocratisch instrument dat actie bij ernstige crises blokkeert en straffeloosheid in de hand werkt, zoals bij massale gruweldaden.

2. Democratische legitimiteit via een VN-parlement

Een uniek speerpunt is de oprichting van een Wereldparlement, zoals bv. het streven naar een VN-Parlementaire Vergadering (UNPA). De WFM stelt dat de Veiligheidsraad nu wordt gedomineerd door nationale regeringen (de uitvoerende macht). Een gekozen parlement zou voor directe democratische verantwoording zorgen en een tegenwicht bieden aan de macht van de Veiligheidsraad.

Nederland

Om te bepalen op welke punten de WFBN om aandacht kan vragen, ga ik nu in op het Nederlandse standpunt, waarbij ik er van uitga dat het nieuwe kabinet min of meer op dit spoor blijft.

Nederland is een uitgesproken voorstander van een grondige hervorming om de VN-Veiligheidsraad *fit-for-purpose* te maken voor de 21e eeuw. De Nederlandse inzet richt zich op drie kernpunten:

1. Betere representatie:

Nederland steunt een uitbreiding van de Raad (zowel permanente als niet-permanente zetels) om een betere afspiegeling te vormen van de huidige wereldorde. Hierbij is er ook aandacht voor een sterkere stem voor Afrikaanse landen en andere ondervertegenwoordigde regio's.

2. Inperking van het vetorecht:

Nederland is zeer kritisch op het gebruik van het veto, dat actie in crisissituaties vaak blokkeert. Ons land steunt initiatieven zoals de *Responsibility to Protect* (R2P)[1] en de Frans-Mexicaanse gedragscode, waarbij de permanente leden vrijwillig afzien van hun veto bij massale gruweldaden.

3. Transparantie en verantwoording:

Nederland pleit voor modernere werkwijzen binnen de Raad. Een concreet succes dat Nederland steunt, is de regel uit 2022 die landen verplicht hun veto te verklaren in de Algemene Vergadering.

Met het oog op het 80-jarig bestaan van de VN in 2025 heeft Nederland zijn diplomatieke inspanningen opgevoerd om de Veiligheidsraad democratischer en effectiever te maken. Nederland stelt zich bovendien kandidaat voor een tijdelijke zetel in de periode 2033-2034.

Dat is wellicht een aanknopingspunt voor verdere actie: het blijven aandringen op hervormingen kan ertoe bijdragen dat Nederland in de Veiligheidsraad gekozen worden. Als WFBN de taak om argumenten aan te dragen waardoor de regering het Nederlandse standpunt bijstelt in federalistische zin.

[1] *Responsibility to Protect* (afgekort tot R2P of RtoP), vertaald *Verantwoordelijkheid om te Beschermen*, is een overeenkomst en doctrine van de Verenigde Naties die in 2005 op de wereldtop unaniem werd voorgesteld en later dat jaar goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. De verbintenis tussen de lidstaten erkent dat het de verantwoordelijkheid van iedere individuele staat is genocide, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en etnische zuivering te voorkomen. De internationale gemeenschap heeft de gezamenlijke verantwoordelijkheid om staten hierbij te helpen en zo nodig het Handvest van de Verenigde Naties in te roepen.

Vergaderzaal van de VN Veiligheidsraad

VN-toespraak Khadaffi 2009

Van de redactie met hulp van AI Claude

Korte samenvatting van de bijna honderd minuten durende toespraak van Muammar Khadaffi voor de 64e Algemene Vergadering van de VN in september 2009.

Kaddafi opende met een fundamentele aanval op de legitimiteit van de VN zoals die in 1945 was opgezet. Hij beargumenteerde dat de organisatie in de kern antidemocratisch is, omdat ze werd opgericht door een handvol landen die de Tweede Wereldoorlog hadden gewonnen — zonder de aanwezigheid of instemming van de overgrote meerderheid van de wereld. De preambule van het VN-Handvest, zo stelde hij, belooft gelijkheid van alle volkeren, groot en klein. Maar de structuur met permanente leden, vetorecht en een Veiligheidsraad die boven de Algemene Vergadering staat, staat daar haaks op. Die tegenstrijdigheid noemde hij hypocriet en onhoudbaar.

De Veiligheidsraad noemde hij "veiligheidsfeodalisme" — een instrument van politiek feodalisme voor de vijf landen met een permanente zetel. Zijn redenering: er zijn sinds 1945 65 oorlogen uitgebroken, met meer slachtoffers dan de Tweede Wereldoorlog, terwijl de Veiligheidsraad geen van die conflicten wist te voorkomen of te stoppen. Hij vroeg waarom het VN-Handvest heilig was toen Irak Koeweit binnenviel in 1990, maar genegeerd werd toen Irak zelf werd binnengevallen.

Khaddafi pleitte voor een radicale herstructurering: niet de Veiligheidsraad maar de Algemene Vergadering — met haar 192 lidstaten — zou bindende besluiten moeten nemen als het echte wereldparlement. De Veiligheidsraad zou slechts het uitvoerend orgaan van de Vergadering moeten zijn, niet andersom.

Kaddafi trok van leer tegen een reeks concrete dossiers. Hij stelde de moord op John F. Kennedy aan de orde en eiste een nieuw onderzoek. Hij verdedigde Somalische piraten als mensen die reageren op illegale visserij en het dumpen van giftig afval voor hun kust. Hij riep op tot een onderzoek naar de oorlog in Irak en eiste schadevergoeding voor de landen die door westerse agressie waren getroffen. Ook haalde hij uit naar de IAEA, die volgens hem selectief wordt ingezet: alleen tegen kleine landen, nooit tegen de grote mogendheden met kernwapens.

Ook suggereerde hij dat het H1N1-virus mogelijk een ontsnapt laboratoriumwapen was, ontwikkeld door farmaceutische bedrijven om vaccins te verkopen. Hij noemde als gemeenschappelijke vijanden van de mensheid de voedselcrisis, armoede en immigratie.

Zijn kernboodschap: de wereldorde zoals die na 1945 is vormgegeven dient de belangen van een kleine elite van machtige landen, en de rest van de wereld betaalt daarvoor de prijs.

In memoriam Floris Methorst en Rob Moerbeek

Op 7 maart jl. overleed Floris Johannes Methorst op bijna 88-jarige leeftijd. Floris was al sinds de jaren negentig verbonden aan de WFBN en heeft daar diverse bestuursfuncties vervuld, waaronder die van voorzitter. Hij nam ook deel aan de internationale congressen van de overkoepelende World Federalist Movement, o.a. in San Francisco en Winnipeg.

Het streven naar het uiteindelijk realiseren van wereldvrede was voor Floris een belangrijk onderwerp. Niet alleen op politiek gebied, maar ook esoterisch. Floris had het volledige oeuvre van Alice Bailey (zo'n 25 boeken over de oude wijsheden) meerdere malen gelezen en bestudeerd. De eenheid van de mensheid was voor hem een vast gegeven, én een inspiratie om te komen tot die uiteindelijke wereldfederatie die wereldvrede zou kunnen garanderen.

In 2017 schreef Floris in de herfsteditie van *Eén Wereld* het volgende over de WFBN en het wereldfederalisme: "De eigenlijke kerntaak van de WFBN is een zodanige samenwerking op wereldschaal tot stand te brengen dat oorlogen overbodig worden, verschillen van mening en verschillen in belangen opgelost kunnen worden, zodat alle mensen in de wereld op een menswaardige wijze met elkaar om kunnen gaan. Er bestaan diverse, soms grote, verschillen tussen mensen, volkeren en culturen. Bij een eerste kennismaking is dat soms een (groot) probleem, maar de diversiteit is juist ook een grote rijkdom. Vele volken spreken veel verschillende talen, produceren vele verschillende klanken, hebben vele verschillende gewoontes en leven het menselijk bestaan op vele diverse manieren. Dat kan een probleem zijn, maar wanneer we ermee om kunnen gaan, kan dat in ieders voordeel zijn. Om dat tot stand te brengen, is het (wereld)federalisme uitgevonden."

Naast de WFBN was Floris onder meer ook actief voor vrede bij EMMA, het vredescentrum in Utrecht dat hij in 2002 samen met wijlen WFBN-lid Leonard Kater had opgericht. Floris kon goed verbinden en hij bracht in dat centrum vele mensen van diverse pluimage bijeen. Bij het overgrote deel van de bijeenkomsten die Floris daar liet gebeuren ging het direct of indirect over het bereiken van wereldvrede. Hij geloofde daarin. Ooit zei hij gerustellend:

"Het komt wel goed met de mensheid".

Marjolijn Snippe

Edelmoedig. Dat ene woord omschrijft het beste onze redactiecollega Rob Moerbeek - lid van de WFBN en zoveel meer - die op 27 november 2025 op 89-jarige leeftijd overleed.

Rob had een warme persoonlijkheid en een scherpe geest. Hij was steun en toeverlaat van de redactie van *Eén Wereld*, waar hij zo'n tien jaar lang proeflezer voor was. Altijd plichtsgetrouw en zeer consciëntieus voorzag hij de redactie van lijsten met taalkundige verbeteringen. Zelfs wanneer een tekst al goed leek, wist Rob met zijn arendsogen steevast nog een reeks noodzakelijke correcties te ontdekken. Zijn gevoel voor taal was uitzonderlijk. Daarnaast leverde hij zelf met grote regelmaat bijdragen aan *Eén Wereld*.

Decennialang was Rob verbonden aan de WFBN, maar ook - en vooral - aan de Esperantovereniging (UEA). Een uitgebreid in memoriam is te lezen op hun website <https://esperanto-nederland.nl/index.php/2025/11/30/in-memoriam-rob-moerbeek-1936-2025/>

Rob geloofde rotsvast in de broederschap van alle mensen op de wereld. Esperanto, de taal van vrede, was voor hem een belangrijk middel om die verbondenheid dichterbij te brengen. Daarnaast was hij actief binnen de blindengemeenschap. Met grote gedrevenheid zette hij zich in om tot een betere wereld te komen. Tot op zeer hoge leeftijd reisde naar verre oorden om congressen bij te wonen, waarbij hij gelukkig kon rekenen op hulp van mensen om hem heen.

Zijn sociale betrokkenheid werd niet onopgemerkt gebleven. Op 28 april 2018 tijdens de Open Dag van het UEA-kantoor in Rotterdam, spelde de burgemeester van Beverwijk hem het lintje op en werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Deze koninklijke onderscheiding ontving hij wegens zijn jarenlange werk voor de Esperantobeweging, zijn steun aan de blindenbeweging en zijn redactionele en onderwijskundige activiteiten.

De video-opname van deze gebeurtenis is te zien op YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=2viNCD2snwg> (*Dhr. Rob Moerbeek - Benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau*)

Marjolijn Snippe

Een ontwerp onder het puin van de wereld

Boekrecensie van *"The Future in the Past - Reconstructing Article 109(3) of the UN Charter Towards The San Francisco Promise to Constitutionalise the United Nations and International Law"* door Caecilia van Peski, eerst gepubliceerd door de **Militaire Spectator** op 25 maart 2026.

Caecilia Johanna van Peski is deskundige op het gebied van vrede & veiligheid, democratisering en mensenrechten. Ze studeerde onder meer psychologie en civiel-militaire samenwerking en is commandant bij de Koninklijke Marine.

(foto: Dolph Cantrijn)

We were drafting the future under the shadow of extinction. De zin, in 1954 opgetekend in de memoires van Virginia Gildersleeve (1877-1965), is geen historische anekdote maar een strategische diagnose. De ontwerpers van het Handvest van de Verenigde Naties onderhandelden met de ervaring van totale oorlog in hun gezichtsveld: industriële vernietiging, massamobilisatie, strategisch bombardement en de eerste contouren van nucleaire afschrikking. Veiligheid was niet langer een regionale of tijdelijke aangelegenheid, maar een existentiële systeemvraag.

Gildersleeve, lid van de Amerikaanse delegatie ten tijde van de ondertekening van het oprichtingsverdrag van de VN (San Francisco, 26 juni 1945) en een van de weinige vrouwelijke afgevaardigden in San Francisco, beschrijft in haar memoires een onderhandelingsklimaat waarin de ervaring van totale oorlog en morele catastrofe nog tastbaar aanwezig was. De ontwerpers van de VN opereerden niet vanuit abstract idealisme, maar vanuit een existentieel besef: dat de bestaande internationale orde niet slechts had gefaald, maar de wereld, de mensheid en zichzelf bijna had opgeheven.

Vandaag leeft de wereld weer in angst voor – en onder dreiging van – een mogelijkheid op totale vernietiging. Juist daarom is het zo schrijnend dat dit oorspronkelijke bewustzijn is verdwenen uit het hedendaagse debat over de VN. De VN worden vandaag beoordeeld met de koelheid van een accountant, niet met het historisch besef van een architect. Men spreekt over inefficiëntie, irrelevantie en institutionele vermoeidheid, zonder zich rekenschap te geven van de vraag wat de VN oorspronkelijk bedoeld waren te worden. Het boek *The Future in the Past* van Shahr-Yar Mahmoud Sharei herinnert ons eraan dat dit geen semantische nuance is, maar de kern van het probleem. En het besef dat veiligheid structureel, juridisch en collectief moest worden georganiseerd, vormt de stille onderlaag van het Handvest. Dat deze onderlaag vandaag nauwelijks nog wordt herkend, terwijl oorlog opnieuw het internationale systeem vormgeeft, meer en meer, is precies de tragiek die Sharei blootlegt.

De vergissing die men collectief is gaan geloven

In het huidige strategische discours worden de Verenigde Naties vaak weggezet als irrelevant voor 'echte' veiligheid. De oorlog in Oekraïne, de conflicten in het Midden-Oosten,

de instabiliteit in de Rode Zee en de militarisering van cyber- en ruimtedomeinen zouden aantonen dat machts-politiek het laatste woord heeft, niet internationale samenwerking. Sharei keert dit perspectief om. Niet de VN zijn achterhaald, maar ons begrip van hun ontwerplogica. De VN waren nooit bedoeld als een stilstaande vredesorganisatie, maar als een zich ontwikkelend veiligheidsmechanisme, dat zich moest aanpassen aan nieuwe vormen van oorlogvoering en escalatie. En daarbij heel voornamelijk: de VN-Veiligheidsraad was een tijdelijke commandostructuur, géén permanent machtsmonopolie. Dat deze structuur al in een vroeg levensstadium van de VN is bevroren, maakt haar vandaag kwetsbaar voor precies die vormen van oorlog die zij had moeten helpen voorkomen: langdurige interstatelijke conflicten, proxy-oorlogen en strategische escalatie zonder duidelijke exit-strategie.

Artikel 109(3): de vergeten ontstekingsknop

In een tijd waarin krijgsmachten hun doctrines voortdurend herzien en veranderen – denk aan *multi-domain operations*, geïntegreerde afschrikking en escalatiebeheersing – is het eigenlijk onbegrijpelijk dat de mondiale veiligheidsarchitectuur als onveranderlijk wordt behandeld. Artikel 109(3) was juist bedoeld om dat te voorkómen. Het artikel biedt een juridisch verankerd moment van strategische heroriëntatie, vergelijkbaar met een fundamentele, rigoreuze en koersbepalende defensiereview.

Sharei laat in zijn boek zien dat dit artikel de mogelijkheid bood (en nog steeds biedt!) om de VN aan te passen aan nieuwe oorlogservaringen: kernwapens, asymmetrische dreiging, hybride oorlogvoering, informatieoorlog. Het niet activeren van artikel 109(3) heeft ertoe geleid dat de VN reageren op complexe conflicten van nu met instrumenten die zijn ontworpen voor een wereld van toen, die nu niet meer bestaat.

Artikel 109 van het Handvest van de Verenigde Naties regelt hoe het Handvest zelf kan worden herzien. In lid 1 wordt bepaald dat een algemene herzieningsconferentie kan worden bijeengeroepen wanneer daarvoor een tweederdemeerderheid bestaat in de Algemene Vergadering én voldoende steun in de Veiligheidsraad. Lid 3 voegt daar een belangrijke waarborg aan toe. Het bepaalt dat, indien binnen tien jaar na de inwerkingtreding van het Handvest geen herzieningsconferentie is gehouden, het voorstel om zo'n conferentie bijeen te roepen verplicht opnieuw op de agenda van de Algemene Vergadering moet worden geplaatst. Voor dit besluit geldt uitsluitend een tweederdemeerderheid van de Algemene Vergadering; het vetorecht[1] van de permanente leden van de Veiligheidsraad speelt hier géén rol. Daarmee creëert artikel 109(3) een ingebouwd moment van institutionele herbezinning: een juridische mogelijkheid om het VN-systeem als geheel te heroverwegen, juist wanneer politieke blokkades hervorming in de weg staan. Het artikel is nooit

ingetrokken of gewijzigd en is formeel nog steeds van kracht. Het vormt daarmee een sluimerend, maar juridisch robuust instrument voor verdere ontwikkeling van de Verenigde Naties.

De VN-Veiligheidsraad: macht als fossiel

De VN-Veiligheidsraad weerspiegelt daarmee niet het huidige slagveld, maar een historisch *snapshot* uit 1945. Zijn samenstelling sluit niet aan bij hedendaagse machtsverschuivingen; zijn besluitvorming is slecht toegerust op snelle escalatie, informatie-oorlog en langdurige *high-intensity* conflictvoering.

De waarschuwing van Eelco van Kleffens (1894-1983), Nederlands minister van Buitenlandse Zaken tijdens de Tweede Wereldoorlog, dat de VN Veiligheidsraad 'the jury, the judge and the executioner' verenigt, krijgt in het licht van recente oorlogen extra zwaarte. Strategisch gezien leidt deze concentratie van macht tot besluiteloosheid op momenten dat helder gezag en tijdige interventie levens kunnen redden. Dat is geen falen van de VN als organisatie, maar van een veiligheidsstructuur die nooit is aangepast aan moderne oorlog.

Niet kapot, maar onaf

Het onderscheid tussen falen en onvoltooidheid is in het huidige veiligheidsklimaat van levensbelang. De VN falen niet omdat collectieve veiligheid een illusie zou zijn, maar omdat hun institutionele ontwikkeling is afgebroken voordat zij operationeel volwassen kon worden. Wie de VN vandaag afschrijft (en dat lijkt inmiddels wel een nationale sport), doet dat vaak op basis van het onvermogen van de VN om oorlog te stoppen, zonder te erkennen dat zij nooit het mandaat, de structuur of de politieke ruimte hebben gekregen om dat werkelijk te doen. En dat terwijl deze aanleg wél was voorzien in de ontwerpfasen!

In een wereld van herbewapening, strategische rivaliteit en nucleaire dreiging is dat een veel te gevaarlijke conclusie. Zonder VN rest slechts fragmentatie: coalities van bereidwilligen die zo sterk zijn als de zwakste schakel, machtspolitiek zonder rem en escalatie zonder collectieve controle.

Wie binnen de VN heeft gewerkt, weet hoe scherp dit spanningsveld dagelijks wordt gevoeld. Ook vanuit mijn eigen professionele ervaring en mijn jarenlange betrokkenheid bij de Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties is zichtbaar hoe militairen, diplomaten en civiele experts opereren in VN-missies die structureel ondermandateerd zijn. Van VN-vredesoperaties wordt verwacht dat zij stabiliteit afdwingen in conflictgebieden waar feitelijk sprake is van oorlog. Van sanctieregimes wordt verwacht dat zij strategisch gedrag beïnvloeden zonder geloofwaardige handhavingmechanismen. Dat is geen organisatorisch falen, maar het gevolg van politieke terughoudendheid aan de top.

De kracht van Sharei's reconstructie

Sharei's bijdrage is dat hij deze impasse niet personaliseert, maar structureel analyseert. Hij laat zien dat collectieve veiligheid altijd afhankelijk is geweest van visionair leiderschap: leiders die bereid waren macht tijdelijk

te binden om escalatie structureel te voorkomen. De oprichters van de VN begrepen dit. Hun opvolgers hebben het proces laten stilvallen. Voor militaire lezers is dit een herkenbaar patroon: geen enkele krijgsmacht kan functioneren zonder leiders die bereid zijn doctrine, structuur en bevoegdheden te herzien wanneer de realiteit daarom vraagt.

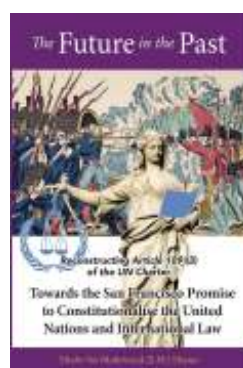
De vraag is dus niet óf de VN kunnen veranderen, maar wie dapper genoeg is om dat te doen. Artikel 109(3) biedt het juridische instrument, maar vereist politieke moed, strategische verbeeldingskracht en leiderschap dat verder kijkt dan nationale belangen en manoeuvreerruimte. Aan het einde van de dag is het eenvoudiger om af te geven op de VN – niet zeldzaam onder militairen – dan om verantwoordelijkheid te nemen voor hun voltooiing.

Wat had kunnen zijn en wat nog kan worden

Het slot van Sharei's boek is daarom geen nostalgische terugblik, maar een ongemakkelijke onthulling. De Verenigde Naties hadden kunnen uitgroeien tot een constitutioneel volwassen organisatie waarin collectieve veiligheid was ingebed in recht, niet ondergeschikt aan macht; waarin representativiteit en legitimiteit zich hadden ontwikkeld parallel aan geopolitieke verschuivingen; waarin de VN-Veiligheidsraad een instrument was gebleven, geen eindstation.

Het meest ontregelende inzicht is dat deze toekomst niet definitief verloren is. Want artikel 109(3) bestaat nog steeds. Het is juridisch intact, normatief krachtig en institutioneel betekenisvol. De VN zijn niet mislukt. De VN zijn blijven steken omdat we zelf niet hebben doorgepakt. Wie de VN vandaag afschrijft zonder dit onder ogen te zien, maakt zich schuldig aan een dubbele vergissing: diegene verwerpt een instituut dat nooit de kans heeft gekregen zichzelf te voltooien juist op het moment dat de wereld geen robuuster alternatief bezit.

Niet de VN hebben gefaald. Wij zelf hebben nagelaten het ontwerp af te maken.

The Future in the Past: Reconstructing Article 109(3) of the UN Charter. Towards the San Francisco Promise to Constitutionalise the United Nations and International Law
Door Shahr-Yar Mahmoud (S.M.) Sharei
Centre for UN Constitutional Research (Brussel), 2025
427 blz. – ISBN 9798991184502

[1] Zie ook de documentaire 'The Veto' (2025), geregistreerd door Tim Slade, die toont hoe het vetorecht de militaire en politieke respons op hedendaagse conflicten structureel beïnvloedt. De film geeft in 60 minuten een indringend inzicht in de operationele consequenties van politieke besluitvorming in de VN: 'The veto itself isn't going away, it's 'veto-proof''.

Defensiemiljarden geven geen veiligheid, maar zijn blanco cheque voor Militair-Industrieel Complex

Dit artikel verscheen 23 maart 2026 via de substack app van Ewald Engelen.

Prof. dr. Dennis Vink is hoogleraar Finance and Investment aan Nyenrode Business Universiteit.

Prof. dr. Ewald Engelen is hoogleraar financiële geografie aan de UvA, waar hij onderzoek doet naar het mondiale financiële stelsel.

De op-een-na-grootste denkfout in het Nederlandse defensiedebat is dat veiligheid wordt verward met louter militaire slagkracht. In zijn reactie op ons eerdere pleidooi stelt Jeroen Klomp (de Volkskrant) dat wij een 'valse tegenstelling' creëren tussen wapens en welzijn. Natuurlijk heeft Klomp gelijk dat fysieke veiligheid een randvoorwaarde is voor een stabiele samenleving, maar hij dwaalt zodra hij stelt dat de rijksbegroting de huidige expansie moeiteloos kan dragen. Precies hier zit de kern van het debat. Het wegzetten van begrotingsafwegingen als een 'valse tegenstelling' betekent feitelijk dat militaire uitgaven buiten normale democratische keuzes worden geplaatst. Alsof defensie de enige vorm van veiligheid vertegenwoordigt en de rest van de samenleving daar zonder pijn naast kan blijven bestaan.

Zo werkt de economische realiteit niet. Klomp suggereert dat de overheid over 'meerdere knoppen' beschikt, zoals staatsschuld, om deze uitgaven op te vangen. Dat is een gevaarlijke misvatting. Publieke middelen en arbeidskrachten zijn in een oververhitte economie fysiek schaars. Wie kiest voor een koers die cumulatief richting de 300 miljard euro in 2035 loopt, maakt een expliciete politieke keuze om diezelfde middelen niet te investeren in zorg, woningbouw of de energietransitie. Dit is de harde wet van de opportuniteitskosten: een ingenieur die een militair trainingssysteem programmeert, bouwt geen warmtepomp. Schaars technisch talent kan niet op twee plaatsen tegelijk worden ingezet. En een euro kun je maar één keer uitgeven.

Daarin had oud-opperbevelhebber en president Dwight Eisenhower groot gelijk. Zoals hij in zijn beroemde *Chance for peace-speech* (<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-chance-for-peace-delivered-before-the-american-society-newspaper-editors>) van 16 april 1953 terecht constateerde:

"Elk gemaakt wapen, elk te water gelaten oorlogsschip, elke afgevuurde raket betekent uiteindelijk een diefstal van hen die niet te eten hebben, die het koud hebben en niet gekleed zijn."

Ook het argument dat deze uitgaven een 'internationale verplichting' zijn, verdient nuance. De NAVO-norm bedraagt 2 procent van het bbp. De bedragen die inmiddels

in Den Haag circuleren – oplopend naar 3,5 of zelfs 5 procent – zijn geen natuurwet, maar politieke keuzes die bondgenoten als Frankrijk, Spanje en Italië niet in dit tempo volgen. Het recente Clingendael-rapport (<https://www.nporadio1.nl/fragmenten/eenvandaag/019cdd1c-1-f96-709c-8ada-85cbc2ac357e/2026-03-11-rapport-clingendael-we-geven-miljarden-aan-defensie-uit-maar-kopen-schijnveiligheid>) bevestigt bovendien dat we momenteel vooral 'schijnveiligheid' kopen: miljarden aan uitgaven die door productiekelpunten nauwelijks leiden tot inzetbare capaciteit.

De metafoor van de 'brandverzekering', die Jeroen Klomp voor defensie-uitgaven gebruikt, houdt evenmin stand. Een verzekering die miljarden kost terwijl het huis van de publieke sector al aan alle kanten onder water staat, is een slechte deal. Bovendien lekt het kapitaal weg: veel materieel wordt in het buitenland geproduceerd, waardoor miljarden direct naar buitenlandse aandeelhouders vloeien terwijl onze eigen maatschappelijke infrastructuur achterblijft. De stelling dat defensie zich niet hoeft te legitimeren via brede welvaart, is dan ook een vrijbrief voor ongebreidelde verspilling.

De grootste denkfout is de aanname dat militaire budgetten verheven zijn boven democratische prioritering. Waar elke euro voor zorg of klimaat tot achter de komma wordt bevochten, geldt voor defensie een blanco cheque op basis van een eenzijdige veiligheidsdefinitie. Echte veiligheid in de 21e eeuw vraagt echter ook om sociale cohesie, cyberweerbaarheid en energie-onafhankelijkheid. In een open samenleving hoort de omvang van zulke investeringen het resultaat te zijn van een integrale afweging: wat offeren we op voor deze wapenwedloop? Zonder dat debat storten we honderden miljarden in een bodemloze put. Het is precies de situatie waarvoor Eisenhower destijds al waarschuwde:

"Binnen de regeringsraden moeten we waken tegen de ongeoorloofde verwerving van invloed door het militair--industriële complex, al dan niet bewust nagestreefd. Het potentieel voor de rampzalige opkomst van misplaatste macht bestaat en zal blijven bestaan."

Eisenhower vervolgde:

"We mogen nooit toestaan dat het gewicht van deze combinatie onze vrijheden of democratische processen in gevaar brengt. We mogen niets als vanzelfsprekend beschouwen. Alleen een alerte en goed geïnformeerde burgerij kan ervoor zorgen dat de enorme industriële en militaire defensiemachinerie op de juiste manier samengaat met onze vreedzame methoden en doelen, zodat veiligheid en vrijheid hand in hand kunnen gaan."

Juist nu we voor fundamentele maatschappelijke keuzes staan, mag de roep om 'veiligheid' nooit een excuus zijn om de democratische controle op de schatkist uit te schakelen.

Ook niet in Nederland.

Dorothy Day in haar verzet tegen kapitalisme en kerkelijk instituut

Frans M. Vermeulen is lid van de Raad van Advies van de WFBN. Hij studeerde theologie aan de Universiteit van Tilburg.

“Met beleggen kun je inleg verliezen”.

We horen het dagelijks op tv, lezen het in de media en merken het in onze portemonnee of op onze bankrekening. We vinden het een goede uitspraak - “Met beleggen kun je inleg verliezen” - hoewel er mensen zijn die het zo normaal vinden dat je wel heel ‘dom’ moet zijn om daarvoor gewaarschuwd te moeten worden. De reclamejongens vermelden het risico niet uit menslievendheid. Ze doen dat omdat de wet hen ertoe verplicht. Maar ze doen het met een zacht stemmetje, alsof het om een ‘voetnoot’ gaat.

Je bent echter pas echt dom als je denkt dat beleggen nu eenmaal noodzakelijkerwijs met risico gepaard gaat. Laat je dan even nakijken, want het is best mogelijk om een systeem te bedenken, waarin beleggen geen enkel risico vormt. Ja, natuurlijk: dan moet er wel wat aan de samenleving ‘gesleuteld’ worden!

Dorothy Day (VS, 1897-1980) deed dat, niet alleen met woorden, maar vooral metterdaad. En niet met geweld, maar met liefde, solidariteit, verstand en moed! (Hoor ik daar iemand spottend lachen?) Maar wie was zij dan? Ik ga hier niet alles opsommen wat je op internet over haar kunt vinden, maar geef een persoonlijke impressie, nadat ik de biografie over Dorothy Day van Jim Forest gelezen heb, getiteld *Alles is genade*. Laat je niet misleiden door de titel. Ik geef Forest wel gelijk, maar hij had moeten beseffen dat hij dan toch duidelijker had moeten zijn inzake de keuze van deze titel.

Dorothy Day is een Amerikaanse journaliste die de beurskrach van 1929 in New York intens heeft beleefd. Ze was toen 32 jaar, in de volle kracht van haar leven. De jarenlange depressie, de beurskrach: vandaar mijn inleiding over beleggen! Die depressie heeft haar leven definitief de ogen geopend: ik denk op dezelfde manier als waarmee Joris Luyendijk zijn boek ‘Dit kan niet waar zijn!’ schreef over de Londense kapitaalélite. Want het is waar: *wij mensen gaan krankzinnig om met geld*[1]. Dorothy Day was in één klap genezen van die krankzinnigheid en ik hoop dat Joris Luyendijk het ook zo heeft beleefd. Zo niet de Amerikaanse regering, noch het volk, noch de kapitalistische ondernemers: zij bleven in de god van het geld (de Mammon) geloven en dus niet in genade.

Dorothy was erbij als journaliste, ze zag hoe gezinnen uiteen werden gereten, mensen hun werk of hun huis kwijtraakten, elk geloof in een geordende samenleving

verloren. En zij werd tot in het diepste van haar wezen bewogen en tot actie gedreven. Ze was niet zo dom om “de economie” of “de politiek” de schuld te geven van de ellende die zij zag in de gelederen van de Amerikaanse arbeiders. De schuld was collectief en lag bij het falende sociale bestel. De massa leefde niet authentiek, niet zoals het mensen betaamt. Dorothy was erbij toen op 1 mei 1933 duizenden arbeiders te hoop liepen op Union Square in New York, toen communisten goede sier maakten en leden wierven voor hun partij. Dorothy had wel oren naar het communistische geluid, maar reageerde anders, totaal anders: zij “liep over” naar de katholieke kerk, liet zich (her)dopen en ging zich verdiepen in het geloof, wat haar communistische vriend haar zeer kwalijk nam. Op die dag van de Arbeid, 1 mei 1933, richtte zij met een paar vrienden een nieuwe krant op, namelijk *The Catholic Worker*. De eerste editie telde 2500 exemplaren die voor 1 cent (!) werden verkocht, dus met verlies. Dorothy is de stuwende kracht achter dit medium geweest. Als geen ander wist ze dat een krant nooit een doel kan zijn. Het doel is om de arbeider te verlossen uit zijn sociale dromen en zijn isolement. Dorothy heeft het geweten: regering, banken, industriëlen, beleggers (!) en zelfs bisschoppen verzetten zich tegen de geestkracht van deze felle, maar tegelijkertijd fundamenteel geweldloze vrouw. Ze stichtte in Amerika talloze tehuizen, waar arbeiders terecht konden voor een maaltijd en zelfs voor een tijdelijk onderdak. En...ze verwierf aanhang: tot in Amsterdam reikte de invloed van deze dame, want haar invloed bleef niet beperkt tot de VS. Dorothy heeft verschillende keren in de gevangenis gezeten, ze heeft met bisschoppen ruzie gehad, maar ze bleef hen ook consequent trouw, waar het maar enigszins kon. De aanval van Dorothy Day op de macht van de Mammon was een wonder van de menselijke geestkracht. Ze leefde principieel als een arme onder de armelui. Ongelooflijk zou je zeggen, maar je kunt er niet om heen: “Alles is genade”. En het werkt...! Sommigen zijn nu bezig om haar heilig te doen verklaren, maar ik denk: “Ach, doe maar niet.” Probeer eens na te gaan hoe je je kunt verhouden tot het leven van deze dappere vrouw. Ze heeft het hele land doorkruist, ook om geschillen bij te leggen, die vaak voorkwamen, juist bij armelui. Ze verwierf gezag zonder het daarop aan te leggen. Doortastend, eerlijk, soms toegeeflijk als het kon, soms radicaal, maar altijd met respect voor de menselijke persoon. Het personalisme als filosofisch beginsel was haar op het lijf geschreven, evenals het correcte anarchisme, dat het menselijk geweten als hoogste ‘gezagsorgaan’ erkent. Niet bepaald knap van uiterlijk was ze, maar innerlijk wel en hoe: een kloppend hart als een fonkelende diamant. Dus ja, heilig was ze.

Tekenend voor haar levenshouding was het bewustzijn dat geld en goed geen individueel eigendom kon zijn: “Je hebt het maar te leen”, vond ze. Die houding is de kern van tora, evangelie en koran. De Aarde levert ons wat we nodig hebben en dus moet het worden verdeeld naar

behoefte. Van 'verdienen' kan geen sprake zijn.
"Met beleggen kun je inleg verliezen." Maar ach, je kunt daar nog zoveel méér bij verliezen, zo niet-in-te-schatten, zo hopeloos 'veel meer'.....!

[1] Joris Luyendijk, *Dit kan niet waar zijn*. Atlas Contact 2015. "Maak Roosendaal betaalbaar!" is dan nog niet eens zo'n vreemd devies van de SP bij gelegenheid van de gemeenteraadsverkiezing van 18 maart 2026.

Dorothy Day in 1934

Eerbetoon aan Bertha von Suttner

Op 10 december 2025 was het 120 jaar geleden dat Bertha von Suttner als eerste vrouw de Nobelprijs voor de Vrede ontving. De Oostenrijkse Von Suttner was actief in de internationale vredesbeweging en leverde een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van het Vredespaleis.

Terwijl in het Vredespaleis de conferentie *Vrouwen en Vrede* plaatsvond, werd op 10 december jl. voor het Vredespaleis het borstbeeld van Bertha von Suttner onthuld.

De Haagse kunstenares Ingrid Rollema (rechts op de foto) had het beeld gemaakt. Zij was aanwezig bij de onthulling door wethouder Mariëlle Vavier die de volgende woorden uitsprak: "Bertha von Suttner was haar tijd ver vooruit. In een wereld die werd gedomineerd door mannen, durfde zij als vrouw luid en duidelijk te pleiten voor vrede en ontwapening, en voor internationale samenwerking om dat te bereiken. Dat haar beeltenis nu voor het Vredespaleis staat, is niet alleen een eerbetoon aan haar werk, maar ook een krachtig signaal: vrede vraagt om moed, visie en doorzettingsvermogen. Toen én nu."

In de najaarseditie 2024 van *Eén Wereld* werd eveneens aandacht gegeven aan (het borstbeeld van) Bertha von Suttner; onder meer op de voorpagina en bij de bespreking van het boek *De Droom van Den Haag* (auteur: Benjamin Duerr).

Onderwijs in Wereldburgerschap

De leerling als wereldburger met de leerkracht als gids

*Dr. John Zant is gepensioneerd klinisch psycholoog en wetenschappelijk onderzoeker, ambassadeur van de Vreedzame School en van de Stichting Wereldburger, en publicist met betrekking tot geweldloze conflicthantering en (wereld)burgerschap.
e-mail: johnzant48@gmail.com*

Inleiding

De problemen waarmee de mensheid momenteel wordt geconfronteerd - klimaatrampen, milieuvervuiling, uitputting van grondstoffen, oorlogen, armoede, honger ondanks voldoende beschikbaarheid van voedsel, vluchtelingen, et cetera - kunnen alleen met wereldwijde samenwerking worden aangepakt. Tijdens de klimaatop in Caïro (2022) vatte de secretaris-generaal van de VN, Antonio Guterres, de huidige situatie als volgt samen: "De mensheid heeft de keuze tussen samenwerken of ten onder gaan. We zitten op de snelweg naar een klimaathel met de voet op het gaspedaal". Het streven naar wereldburgerschap zou tegenwicht moeten bieden aan de toenemende neiging tot "eigen-volk-eerst". Korte termijn beleid en eigenbelang domineren momenteel.

Het gaat om de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Zij moeten al vroeg bewust gemaakt worden van de invloed van het wereldgebeuren op hen zelf. En ze moeten een verantwoordelijkheidsgevoel leren ontwikkelen, opdat ze kunnen bijdragen aan het verbeteren van de leefomstandigheden van alle mensen en aan het voorkomen van allerlei globale rampspoeden. Zoals Micha de Winter zegt: "Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding" (1).

Kinderen tot wereldburgers opvoeden vereist dat je ze ook kennis en vaardigheden aanleert over verhoudingen en processen die in de wereld spelen, en over hun positie in en relatie tot de wereld. Uit bovenstaande moge blijken dat wereldburgerschap geen bijzaak is, maar noodzaak. Burgerschapsonderwijs geeft leerlingen een basis om deel uit te maken van een democratische gemeenschap. Bovendien verwerven ze vaardigheden om aan een rechtvaardige, inclusieve en duurzame toekomst te werken. Van het begrijpen van de grondbeginselen van de democratie tot het bevorderen van empathie en intercultureel begrip, wereldburgerschapsonderwijs biedt een fundament waarop leerlingen kunnen bouwen om verantwoordelijke wereldburgers te worden. Het gaat om het kennen van rechten en plichten, en om het cultiveren van kritisch denken, burgerzin en sociale verantwoordelijkheid. De school is primair de plaats waar leerlingen worden begeleid in hun groei tot zelfbewuste en verantwoordelijke wereldburgers, die, in balans met zichzelf en hun omgeving, in een steeds veranderende wereld kunnen functioneren. In die zin is de school een oefenplaats voor kin-

deren voor hun latere maatschappelijk functioneren als volwassenen.

Aangezien burgerschapsvaardigheden net zo essentieel zijn voor het maatschappelijk functioneren als taal- en rekenvaardigheden, is burgerschap in het onderwijs sinds 2021 wettelijk verplicht.

De wet "Verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs" (2) stelt:

"Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op

- het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school.

- het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving.

- het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de onder c genoemde verschillen."

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft in 2021 wettelijke kaders vastgelegd waaraan het burgerschapsonderwijs moet voldoen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs (3). Het is in elk geval nodig dat de wettelijk vastgelegde inhoud daadwerkelijk vorm krijgt in de curricula van alle scholen. De Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) heeft van de regering opdracht gekregen de wettelijke bepalingen uit te werken tot een leerplan (6).

Wereldburgerschap

Dezelfde waarden, competenties, respectvereisten en kennis over vrede, veiligheid, voedsel, migratie en armoede, die gelden voor Nederlands burgerschap, gelden ook voor wereldburgerschap, maar dan gericht op alle mensen en volken van de hele wereld. Met andere woorden: het is zaak kinderen en leerlingen op te voeden en op te leiden tot goede Nederlandse burgers én tot goede wereldburgers. Tot verantwoordelijke mensen die oog hebben voor de problemen die de hele wereld bedreigen en die zich bekommeren om alle mensen en niet uitsluitend om de inwoners in Nederland (4). Het is zaak hun een gevoel van wereldwijde verantwoordelijkheid bij te brengen en hun visie niet te beperken tot de belangen van eigen land

en cultuur, zeker omdat de Nederlandse samenleving ook steeds meer een multiculturele samenleving is.

Wereldburgers wegen in hun gedrag de voordelen op korte termijn af tegen de nadelen van dat gedrag op de lange termijn voor zichzelf, voor andere mensen en voor het leefmilieu van onze aarde. Zij passen daar hun gedrag op aan. Deze ideale situatie kan uitsluitend bereikt worden als iedereen respect en begrip heeft voor elkaars keuzen en leefwijzen. Mensen die geleerd hebben om te gaan met verschillen, benaderen tegenstellingen en conflicten niet met afwijzing, dreiging en geweld. Ze beheersen methoden van geweldloze conflicthantering, zoals discussiëren, overtuigen, bij ongelijk toegeven, vaststellen dat een verschil niet te overbruggen is en daardoor de relatie niet laten verstoren. Ze kunnen meta-communiceren, dat wil zeggen, reflecteren op de wijze waarop men met elkaar omgaat (bijvoorbeeld: ik vind je gedrag bazig, lief, agressief, inconsequent, et cetera). Ze zijn in staat mensen niet op één kenmerk vast te pinnen (bijvoorbeeld jij bent moslim, of kleurling, of homoseksueel). Ze kunnen mensen in hun totaliteit beoordelen met hun talrijke kenmerken, eigenschappen en vaardigheden. Zo kunnen zij loskomen van het wij-versus-zij denken en handelen. Dat uit zich in actieve, mondiale verbondenheid en verantwoordelijkheid die verder reiken dan de eigen cultuurgrenzen. Wereldburgerschap omvat het uitdragen van de universele rechten van de mens, het erkennen en waarderen van interpersoonlijke verschillen en overeenkomsten, en het kennen van de eigen plek binnen de globale samenleving. Wederkerigheid is het leidend principe: "Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander niet" (Mattheüs); "Geluk behoort toe aan hen die aan het geluk van anderen denken" (Zarathustra).

Naast de wet voor burgerschapsvorming vormen de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (URVM), de Universele Verklaring voor de Rechten van het Kind (UVRK) en de Sustainable Development Goals (SDG's) de basis voor ons leerplan voor onderwijs in wereldburgerschap.

Kernwaarden

Kernwaarden reguleren onze onderlinge omgang overal in de wereld. In een democratische rechtsstaat zijn de belangrijkste waarden: vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en verantwoordelijkheid. In de wettekst over burgerschap worden alleen de eerste drie waarden expliciet genoemd, omdat ze zijn afgeleid van de waarden van de Franse revolutie—vrijheid, gelijkheid en broederschap. In die tijd — ruim tweehonderd jaar geleden — hadden de burgers geen stemrecht en waren ze nauwelijks geïnformeerd. Gehoorzamen aan de autoriteiten was het credo. Van eigen maatschappelijke verantwoordelijkheid was geen sprake. Tegenwoordig hebben mensen stemrecht, zijn ze via de media goed geïnformeerd, zijn ze mondiger dan vroeger en willen ze inspraak. Daarmee zijn ze niet alleen in staat meer maatschappelijke verantwoordelijkheid te dragen, maar ook in toenemende mate verplicht die verantwoordelijkheid te nemen (5). In de wettekst is verantwoordelijkheid als volgt geformuleerd: "Bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving." Het is aan schoolbestuur, de direc-

tie, docenten, leerlingen en ouders de kernwaarden vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en verantwoordelijkheid een plek geven in het onderwijs. De kernwaarden voor burgerschapsvorming in de Nederlandse maatschappij, gelden evenzeer voor burgerschapsvorming in de wereldmaatschappij.

Wereldburgerschapmodel

Onderstaand Wereldburgerschapmodel visualiseert (wereld)burgerschapsvorming vanuit een waardensysteem, waarin de democratische rechtsstaat de kern vormt, samen met de waarden vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en verantwoordelijkheid. De twee kernwaarden in het midden van het wereldburgerschapmodel – democratie en rechtvaardigheid – raken vooral de instituties van de democratische rechtsstaat. De vier waarden eromheen hebben betrekking op de rechten en plichten van de mensen, de (wereld)burgers. Rechten richten zich op individueel belang, terwijl plichten op sociaal en algemeen belang gericht zijn. De vrijheid is verbonden met verantwoordelijkheid. Met andere woorden, het recht op vrijheid is niet vrijblijvend en schept de plicht je verantwoordelijk te gedragen ten aanzien van de vrijheden van anderen. Iedereen heeft de plicht na te gaan of zijn of haar vrijheden niet ten koste gaan van die van anderen of van het milieu. De gelijkwaardigheid staat in verbinding met solidariteit. Het recht op gelijkwaardige behandeling schept de plicht solidair te zijn ten behoeve van de gelijkwaardige positie van anderen.

Democratie is dat het volk kiest en het beleid bepaalt. Rechtvaardigheid is dat alles op een eerlijke manier gebeurt in de rechtsstaat en in de samenleving. De democratische rechtsstaat is gefundeerd op de trias politica, ofwel de driemachtenleer. Deze term benoemt de scheiding der staatsmacht(en), opgedeeld in drie organen die elkaars functioneren bewaken. De gebruikelijke verdeling kent een wetgevende macht die wetten opstelt (de Tweede Kamer en de Eerste Kamer), een uitvoerende macht voor het dagelijks bestuur van de staat (de overheid) en een rechterlijke macht die deze uitvoering toetst aan de wet. Tegenwoordig is aan dit stelsel een vierde toegevoegd: de onafhankelijke journalistiek. Zij verricht de volkstoetsing van de democratische rechtsstaat en fungeert als waakhond.

Noodzakelijke vaardigheden voor leerlingen

Voor het in praktijk brengen van deze kernwaarden zijn allerlei vaardigheden nodig. In tabel 1 geven we een overzicht van de hiervoor noodzakelijke cognitieve, emotionele, sociale en praktische vaardigheden bij leerlingen. Leerkrachten zien sociaal-emotionele vaardigheden soms over het hoofd of ze vinden die te moeilijk. Maar het is cruciaal dat leerlingen leren gevoelens te verwoorden, opdat ze die bij zichzelf en bij anderen kunnen herkennen, en die dan ook kunnen betrekken in hun communicatie. Als je emoties wel voelt, maar ze niet kunt benoemen, is de kans groot dat verdriet wordt opgekropt, resulterend in teruggetrokken, angstig of depressief gedrag. Woede wordt dan fysiek geuit, resulterend in pesten en agressief, gewelddadig of destructief gedrag (5). Antipest-programma's richten zich in de regel op het monitoren, voorkomen en onderbreken van pestgedrag. Als in een dergelijk programma geen aandacht wordt besteed aan het vergroten van bovengenoemde sociaal-emotionele vaardigheden, is het tot mislukken gedoemd. Het blijft dan symptoombestrijding zonder de onderliggende bron, namelijk het gebrek aan sociaal-emotionele vaardigheden, aan te pakken. Het belangrijkste doel van onderwijs in (wereld)burgerschap is dat leerlingen deze vaardigheden internaliseren.

tabel 1 Noodzakelijke vaardigheden voor leerlingen

Cognitieve vaardigheden

1. Verwoorden van eigen gedachten, opvattingen, ervaringen, wensen, behoeften, belangen;
2. Kritisch en logisch denken, relativieren;
3. Probleemoplossend, praktisch denken;
4. Verbanden leggen, verschillen duiden;
5. Zelfreflectie, zelfregulering, zelfrelativering, humor, eigen fouten erkennen, overtuigingen bijstellen door nieuwe informatie, vanzelfsprekendheden bevragen;
6. Reflecteren op je eigen waarden en normen en die van anderen, en de eventuele verschillen;
7. Planning, oriëntatie op jezelf, je studie, je loopbaan;
8. Ondernemend, onderzoekend, creatief en initiërend denken;
9. ..

Emotionele vaardigheden

1. Herkennen en benoemen van eigen emoties;
2. Verbaal en non-verbaal uiten van emoties;
3. Herkennen van en openstaan voor emoties van de ander;
4. Verbaal en non-verbaal reageren op de emoties van de ander;
5. Een band van vertrouwen, vriendschap, liefde opbouwen en onderhouden;
6. ..

Sociale vaardigheden

1. Luisteren naar en openstaan voor de gedachten, opvattingen, gevoelens, ervaringen, wensen, behoeften en belangen van de ander;
2. Empathie, je verplaatsen in de gedachten, etc. van de ander;
3. Reflecteren en anticiperen op effecten van eigen gedrag op de ander;

4. Omgaan met verschillen, tegenstellingen en conflicten anders dan met afwijzing, dreiging en geweld (discussiëren, overtuigen, etc.);
5. Compromissen sluiten, geven en nemen, wederkerigheid, vergeven, verzoenen, accepteren dat er verschillen zijn en desondanks de relatie voortzetten, etc.;
6. Bemiddelen bij andermans conflicten;
7. Onderkennen dat er meerdere waarheden naast elkaar bestaan, dat de afwijkende waarheid van de ander niet per se onzin is maar een andere kijk op de werkelijkheid;
8. Meta-communiceren over de wijze waarop je met elkaar omgaat (ervaar je de ander als bazig, onaardig, slachtofferig, egocentrisch, lui, of lief, inspirerend, sociaal, etc.); praten over wat je in de relatie wel en niet bevalt, hoe je het anders zou willen, qua gedrag en verbale en non-verbale uitingen;
9. Gelijkwaardigheid bevorderen en bewaken;
10. Rekening houden met minderheidsstandpunten en -belangen;
11. Samenwerken, erkennen dat samenwerken meerwaarde heeft ($1+1=3$);
12. Verantwoordelijkheid nemen en dragen;
13. ..

Praktische vaardigheden

1. Een vraagstelling uitwerken tot een onderzoeksplan, gegevens structureren;
2. Doelen stellen, werkwijze bepalen, opties onderzoeken, keuzes maken;
3. Initiatief tot actie nemen;
4. Taken zelfstandig uitvoeren volgens plan en/of volgens afspraken;
5. Leidinggeven en coördineren;
6. ..

Noodzakelijke vaardigheden voor leerkrachten

Tot voor kort was er binnen de pabo-opleidingen relatief weinig aandacht voor (wereld)burgerschapsvorming. De focus lag vooral op cognitieve vakken zoals taal en rekenen. Nu burgerschapsonderwijs wettelijk verplicht is, komt hierin verandering.

Een leerkracht die (wereld)burgerschap onderwijst, moet de kernwaarden vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en verantwoordelijkheid niet alleen uitleggen, maar deze ook zelf uitdragen en voorleven.

De vakbekwaamheid van docenten in (wereld)burgerschap is doorslaggevend voor de succesvolle overdracht aan leerlingen. Zij fungeren als rolmodel voor hun leerlingen. Zij moeten immers de leerlingen op dit gebied onderwijzen en hun vooruitgang structureel meten. Burgerschapsvorming is net zo belangrijk als taal en rekenen voor het maatschappelijk functioneren van leerlingen. Dat geldt dan dus ook voor leerkrachten. Om (wereld)burgerschap goed te kunnen doceren moeten de kernwaarden echt geïnternaliseerd zijn bij leerkrachten en moeten zij (wereld)burgerschap inderdaad als even onmisbaar ervaren als taal en rekenen. Leerkrachten die het doceren van (wereld)burgerschap als een opgelegde verplichting ervaren, zullen weinig succesvol zijn in het overdragen van die vaardigheden op hun leerlingen. De overtuiging van "eigen-volk-eerst" is onverenigbaar met het doceren van wereldburgerschap.

Om als rolmodel voor leerlingen te kunnen fungeren, moeten de leerkrachten in ieder geval over dezelfde cognitieve, emotionele, sociale en praktische vaardigheden beschikken als die voor leerlingen noodzakelijk geacht worden (zie tabel 1). Daarnaast dienen leerkrachten over de nodige kennis over wereldburgerschap te beschikken en over de nodige didactisch-pedagogische vaardigheden.

Noodzakelijke kennis

De leerkracht dient kennis te hebben van het functioneren van de democratische rechtsstaat, van een gekozen volksvertegenwoordiging, van de scheiding der machten (wetgevende, uitvoerende en rechtelijke macht), van de Verenigde Naties en de veiligheidsraad, het Internationaal Gerechtshof, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van het Kind, de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's), de politieke en economische verhoudingen in de wereld, en de rampspoeden die de mensheid bedreigen.

tabel 2 Noodzakelijke didactisch-pedagogische vaardigheden

1. in staat zijn erkenning te geven aan anderen voor wat betreft hun opvattingen, gevoelens en wensen;
2. in staat zijn tegenstellingen in opvattingen, gevoelens en wensen te hanteren zonder a priori uit te gaan van het eigen gelijk of de eigen beleving als norm te stellen;
3. in staat zijn compromissen te sluiten bij tegenstellingen en conflicten;
4. in staat zijn in redelijkheid en rechtvaardigheid beslissingen te nemen bij tegenstellingen en conflicten zowel in eigen relaties als in relaties tussen anderen;
5. in staat zijn respect te verwerven door voorbeeldgedrag in plaats van respect te eisen op grond van status, door zelf duidelijk te zijn, door goed te luisteren, door empathie, door duidelijk grenzen aan te geven, door redelijke en rechtvaardige beslissingen te nemen en door bereid te zijn tot redelijke en rechtvaardige compromissen;
6. in staat zijn leerlingen te laten voelen en ervaren hoe prettig samenwerken is en wat dat aan extra's kan opleveren;
7. in staat zijn kinderen verantwoordelijkheden te leren dragen en nemen;
8. leerlingen kunnen motiveren door eigen enthousiasme, door duidelijkheid en beknoptheid, door aan te sluiten bij de interesse en actuele gemoedstoestand van de leerlingen, door het geven van erkenning en verbale beloning, door het geven van positieve feedback, door gericht en proportioneel straffen als het niet anders kan (grenzen stellen);
9. in staat zijn beginnende agressie onmiddellijk te onderbreken en daaraan gekoppeld een positief alternatief te introduceren;
10. in staat zijn tot meta-communicatie, kritisch kunnen kijken naar het eigen handelen en dat van anderen en naar de wijze waarop relationele uitwisseling plaats vindt;
11. weten hoe complementaire, symmetrische en up-via-down relaties werken en in staat zijn elke relatievorm adequaat te hanteren waarbij men zich bewust is van de eigen voorkeur in relatievorm;

12. in staat zijn eigen tekorten te onderkennen en daar actief ondersteuning in te zoeken;
13. ...

Wat we willen dat leerlingen worden, moeten wij eerst zelf zijn.

Wereldburgers bekommeren zich niet alleen om het eigen belang, de eigen problemen en de eigen leefomgeving. Zij doen dat alles ook voor alle mensen in de hele wereld en het leefmilieu, en passen hun gedrag daarop aan. Onderwijs in wereldburgerschap vereist een doorlopende leerlijn en een integrale aanpak voor alle leerjaren en in alle onderwijsactiviteiten.

Referenties

- Winter M de: *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding, vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam, Uitgeverij SWP, 2011
- Eerste Kamer (2021). Wetwijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs. OCW (2021). *Wettelijke opdracht burgerschap*. Inspectie van het onderwijs Utrecht.
- Zant, J.L. (2023). Eigen belang en Algemeen belang. Tijdschrift *Eén Wereld*, 48(1), 6-7.
- Zant, J.L. (2019). *Burgerschapsvorming in het Onderwijs*. Als bijlage Burgerschap van Curriculum.nu.
- SLO (2025): Kerndoelen burgerschap.

Andere organisaties en (wereld)burgerschapsonderwijs

- www.onderwijsinspectie.nl
- www.slo.nl
- www.unesco.nl
- www.lerenvoormorgen.nl
- www.cedgroep.nl
- www.17werelddoelenles.nl
- www.wereldburgerschap.nl
- www.cosmicus.nl
- www.fawakawereldburgerschap.nl
- www.nuffic.nl
- www.eco-schools.nl
- www.global-exploration.nl
- www.teachersforclimate.nl
- www.laks.nl
- www.wereldburgerschap.community

Stellingen

1. Door onderwijs in wereldburgerschap leer je na te denken over je eigen rol in de wereld en de effecten van je gedrag op anderen, de natuur en het leefmilieu. Nu en in de toekomst.
2. Toekomstige wereldburgers leren hoe ze kunnen samenwerken voor een vreedzame, democratische, inclusieve en duurzame wereld.
3. Wereldburgers bekommeren zich niet alleen om het eigen belang, de eigen problemen en de eigen leefomgeving, maar zij bekommeren zich ook om de belangen,

problemen en leefomgeving van alle mensen op de wereld.
4. Onderwijs in wereldburgerschap integreert de kernwaarden vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en verantwoordelijkheid.

5. Voor een succesvolle overdracht aan leerlingen is het noodzakelijk dat leerkrachten (wereld)burgerschap niet als extra belastende taak beschouwen, maar (wereld)burgerschap daadwerkelijk internaliseren.

6. Pabo-opleidingen besteden onvoldoende aandacht aan wereldburgerschapsvorming en de overdracht van goed burgerschap aan leerlingen.

7. Sociaal-emotionele (wereld)burgerschapsvorming is net zo belangrijk als taal en rekenen. Zowel voor leerkrachten als leerlingen.

8. Effectieve toetsing van wereldburgerschapsvaardigheden bij leerlingen richt zich zowel op kennisaspecten als op sociaal-emotionele vaardigheden.

9. De overtuiging van "eigen-volk-eerst" is onverenigbaar met het doceren van wereldburgerschap.

10. "Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander niet" (Mattheus)

F. Wibaut:

"Er is maar één land: de Aarde

Er is maar één volk: de mensheid

Er is maar één geloof: de liefde"

PS

"De beschaving gaat ten onder aan de giftige cocktail van "eigen-volk-eerst" en het "recht-van-de-sterkste". Kostbare verworvenheden als de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (Verenigde Naties) en de democratische rechtsstaat vallen ten prooi aan barbarij."
(de Volkskrant 18-04-2025, John Zant)

Gesignaleerde boeken

Deze twee boeken, gepubliceerd in 2025 en met een voorwoord van oud-minister Jan Pronk, kwamen in het bijzonder onder de aandacht van de redactie.

Beide gaan over migratie naar ons land, zij het om totaal verschillende redenen.

In *De reis van generaties. Vijftig jaar Hindostanen in Nederland*, samengesteld door Vijay Gangadin en Ram Ramlal zijn ervaringen gebundeld van Hindostanen die rond de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 naar Nederland kwamen. Het boek is uitgegeven door De Meent in Rotterdam en verscheen ter gelegenheid van de viering van 50 jaar onafhankelijkheid van Suriname.

Het andere boek is van Adis Šabi, getiteld: *Nooit meer. Een gebroken belofte*. De auteur is een Bosnische Nederlander die in de jaren negentig zijn land ontvluchtte. Šabi verwerkte zijn ervaringen en die van vele andere vluchtelingen in de vorm van een roman. Het boek is uitgegeven door Bosancica Books in Culemborg.

De boeken hebben elk een verschillende invalshoek. Maar zij zijn alle twee zeer het lezen waard.

De voorwoorden, geschreven door Jan Pronk, zijn te lezen op de website van Jan Pronk: <http://www.janpronk.nl>, pagina: *Essays/Dutch*

**Als de deugd van de koning voldoende is
om het volk veiligheid en geluk te brengen,
verleent de Hemel hem het Mandaat;**

**Als zijn ondeugd genoeg is
om het volk schade te berokkenen,
ontneemt de Hemel hem het Mandaat.**

Dong Zhongshu, 179- 104 v.Chr.